

ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο Χ Ι

28η Οκτωβρίου 1940

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: Ξενοφώντος 15α τ.τ. 118
ΤΗΛΕΦ. 236547 - 221316

ΕΤΟΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ 1922

Έ ν ω σ ι ς

τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους
νομίμως ὑφισταμένων Διδασκαλικῶν Συλλόγων
καὶ τῶν Διδασκαλικῶν Συλλόγων
τῶν ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων

Ἀνεγνωρισμένη

ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν
διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 754/1946 Ἀποφάσεώς του
ὡς αὕτη ἐτροποποιήθη
διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 7363/46, 10508/48, 3716/51,
4711/66 καὶ 570/69 ἀποφάσεων

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Πρόεδρος	Χ. Λάμπρου
Α'. Ἀντιπρόεδρος	Κ. Καρπούζης
Β'. »	Δ. Καρέτσης
Γεν. Γραμματεὺς	Ν. Λύκος
Εἰδ. »	Γ. Στουρνάρας
Ταμίας	Ν. Ζαρωνάκης
Σύμβουλος	Γ. Ἀποστόλου
»	Α. Βασιλείου
»	Ν. Νικηφορίδης

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Περιεχόμενα

ΜΗΜΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

•
Αριθμός άδειας Κυκλοφορίας
18764/Γ τοῦ 1954
Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως

•
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΕΚ ΜΕΛΩΝ
ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

1970

•
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 1-2
ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΟΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ

Ξενοφώντος 15α - ΑΘΗΝΑΙ (118)
ΤΗΛΕΦΩΝΑ
Διεύθυνσις - Σύνταξις 236547
Διαχείρισις - Διεκπαιραίωσις 221316

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Έτήσιαι προπληρωτέαι

ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ	Δρχ.	60
ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ.....	»	100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	Δολ.	3
Δι' αεροπορικήν αποστολήν προστίθενται διὰ τέλη.....	»	1
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ.....	Δρχ.	5

Διοικήσεως

Κρίσεις και σχόλια σελ. 2

Κ. Μαλούκου

Κοινωνική και πολιτική άγωγή .. » 3

Ν. Γιαννούλη

Ο κινηματογράφος ως όργανον διδα-
σκαλίας εις την δημοτικήν εκπαί-
δευσιν » 6

Εύρ. Σούρλα

Η μορφωτική αξία της Πατριδο-
γνωσίας » 11

Σάββα Παπαδοπούλου

Υποδειγματικά και παραδειγμα-
τικά διδασκαλίας » 14

Κ. Παπαμανώλη

Τò παιδικό βιβλίον στην Ελλάδα » 16

Εύαγ. Τζαβίδα

Παρατηρήσεις και προτάσεις επί
τοῦ νέου 'Αναλ. Προγράμματος
διὰ τὰ μονοθέσια σχολεία » 19

Δημ. Ρεβελιώτου

Ίδρυσις και διοικήσις ειδικών τά-
ξεων διὰ την άγωγήν τών εκπαι-
δευσίμων νοητικώς καθυστερημένων
παιδιών » 22

Κριτική τοῦ βιβλίου » 31

LA TRIBUNE
PROFESSIONNELLE
DE L' INSTITUTEUR

Publication
mensuelle
de la Fédération
Grecque des
Instituteurs

Xenophontos rue 15a (118)
Athènes - Grèce

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΝΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Εἰς τὸ ἄρθρον 28 παράγραφος 2 τοῦ ἄρ-
τι δημοσιευθέντος Νομοθετικοῦ Διατάγματος
851)29.8.1970, ὀρίζονται τὰ καθήκοντα καὶ
αἱ ἀρμοδιότητες τῶν Διευθυντῶν τῶν σχο-
λείων. Τὸ μέτρον τοῦτο ἀποτελεῖ καινοτο-
μίαν. Εἶναι ἐν νέον στοιχείον, τὸ ὁποῖον διὰ
πρώτην φοράν εἰσάγεται εἰς τὴν Δημοτικὴν
Ἑκπαίδευσιν.

Εὐλογον εἶναι, μία τοιαύτη καινοτομία νὰ
προκαλῇ ὠρισμένους ἐνδοιασμούς ὡς πρὸς
τὴν ἐφαρμογὴν τῆς καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας
νὰ καθέξουν τὸν βαθμὸν τοῦτον, ἀλλὰ καὶ
εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν
ἐποπτείαν τῶν μελλόντων Διευθυντῶν.

Διὰ τὴν ἀνοδὸν μας εἰς τὴν ὑπαλληλικὴν
ἱεραρχίαν, ὅπαντες ἀναζητοῦμεν ἐν ἀξιοκρα-
τικόν καὶ δίκαιον σύστημα, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς
παρέχῃ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐχέγκυα διὰ μίαν
δικαίαν καὶ ἀδιάβλητον κρίσιν. Τὸ μέχρι τοῦ-
δε κρατοῦν σύστημα ἀξιολογήσεως τῶν δι-
δασκάλων φαίνεται ὅτι δὲν παρείχε τὰ ἐχέγ-
κυα αὐτά, δι' ὃ καὶ ἡ Πολιτεία ἐξηῦρε νέον
τρόπον διὰ τὴν ἀδιάβλητον κρίσιν τῶν λει-
τουργῶν τῆς Δημοτικῆς Ἑκπαιδεύσεως. Πι-
στεύομεν, ὅτι, διὰ τοῦ νέου θεσμοῦ, θὰ τε-
θῇ τέρμα, ἔστω καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας ἐκεί-
νας περιπτώσεις, καθ' ὅς, ὁμελητέα ποσότης
συναδέλφων εἶχον τὴν γνώμην ὅτι ἀδικοῦν-
ται ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους των.

Ὅσοι, συνεπῶς, ἐκ τῶν συναδέλφων θὰ
ἔχουν τὴν τύχην νὰ διακονήσουν τὴν Παι-
δείαν καὶ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς, θὰ πρέπει

τὰ πρῶτα των θέματα — καὶ αἱ ἐν γένει ἐν-
έργειαι των — νὰ εἶναι μετρημένα καὶ στα-
θερά. Ἀποτελεῖ ὁραματισμὸν τοῦ κλάδου καὶ
καύχημα συγχρόνως νὰ ἴδωμεν τοὺς συναδέλ-
φους αὐτοὺς νὰ ἴστανται ὑψηλὰ διὰ νὰ δι-
καιώσουν οὕτω καὶ τὰς προσδοκίας ἐκείνων,
οἱ ὁποῖοι ἀνεβίβασαν τὸν κλάδον μας εἰς τὴν
κορυφὴν τῆς δημοσιοὑπαλληλικῆς πυραμίδος.

Ἡ Διοίκησις τῆς ΔΟΕ πιστεύει ὅτι ὁ Ἑλ-
λην διδάσκαλος καὶ ὡς Διευθυντῆς Σχολείου,
θὰ ἐπιτύχῃ ἀπολύτως. Εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ
ἀσκήσουν τὸ λειτούργημα τοῦτο ἐναπόκειται,
τὴν πίστιν μας αὐτὴν νὰ τὴν κάμουν ἔργον.
Καὶ θὰ εἶναι τοῦτο πρὸς τιμὴν των καὶ πρὸς
τιμὴν τοῦ ὑπερόχου διδασκαλικοῦ κόσμου.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΤΩ ΝΟΜΩ

Ἰδιοκτῆτης, Ἐκδότης - Δ/ντῆς Συντάξεως
ΧΑΡ. ΛΑΜΠΡΟΥ

Πρόεδρος Διοικ. Συμβουλίου Δ.Ο.Ε.
ὁδὸς Θεσέως 14, Ἄνω Δάφνη

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
ὁδὸς Ξενοφῶντος 15α Τ.Τ. 118

Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Ν. Κουκάς
ὁδὸς Δαρδανελλίων 7, Περιστέρι

Στοιχειοθεσία - Ἐκτύπωσις
Ἐκδοτικὴ Ἑταιρία ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ Α.Ε.
ὁδὸς Φιλαδελφείας 4 (Τ.Τ. 110)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

(Ὁρθός προσανατολισμός τῶν νέων)

Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ, Ἑκπαιδικοῦ Συμβούλου

Ἀνὸν Μέρους

Περὶ τοῦ ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ τῶν νέων εἶχομεν καὶ ἄλλοτε διατυπώσει ἀπόψεις τινάς. Τὸ θέμα, ἐξόχως σοβαρόν, εὐρύ καὶ πολὺπλευρον, δὲν ἐξαντλεῖται εἰς δύο ἢ τρία σημειώματα. Ἦδη ἐπανερχόμεθα, θίγοντες ἄλλας σπουδαίας πλευράς τοῦ θέματος τούτου.

α. Ποῖος ὁ ὀρθὸς προσανατολισμός;

Κρίνοντας τὴν ἐποχὴν μας μὲ τοὺς ὑπερχρονικοὺς καὶ ὑπερεμπειρικοὺς ἠθικοὺς κανόνες, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν, ὡς τοιούτους, ἡ ἑλληνικὴ διανόησις (κλασσικὴ παιδεία) καὶ ἡ ἀπολυτρωτικὴ γνῶσις (Χριστιανισμός), καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους μέτρον τῆς ἀξίας τοῦ μὲν ἀτόμου εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς προσφορᾶς τοῦ ὑπὲρ τοῦ συνόλου, τῆς δὲ πολιτείας ὁ βαθμὸς τῆς εὐτυχίας, ἣν ἐξασφαλίζει αὐτὴ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας τῆς, εὐρίσκομεν ὅτι πράγματι μία ἠθικὴ ἀταξία χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν ταύτην. Καὶ ἡ ἠθικὴ αὕτη ἀταξία ἀποβαίνει πραγματικὴ ἀνθρωπίνῃ τραγωδίᾳ ἐκεῖ ὅπου τὸ ἄτομον δὲν ἀποτελεῖ τὸν σκοπόν, τὸ «τέλος» εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν (ὡς ὥρισεν ὁ Οἰδίπους ἀφ' ὅτου μὲ τὴν λέξιν «ἄνθρωπος» ἔλυσε τὸ φοβερόν τῆς Σφιγγὸς αἰνίγμα), ἀλλὰ τὸ μέσον, ἐν τυποποιημένον συλλογικὸν ὄργανον.

Ὅμως, οὔτε εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν αἰτίων, οὔτε εἰς τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα τῆς θαθείας ταύτης κρίσεως συμφωνοῦν πάντες.

Τὸ ἀξίωμα τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας, καθ' ὃ ὁ ἀνθρώπος εἶναι δημιούργημα τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον οὗτος λαμβάνει γνῶσιν τῆς ὑπάρξεώς του, μέσῳ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν του, δι' ἃς εἶναι ὁ μόνος ὑπεύθυνος, ὅσον καὶ ἐὰν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως θάσιμον, ἐν τούτοις, ὅπως τίθεται μὲ τὴν πλήρη ἀποκοπὴν καὶ ἀπόσπασιν ἀπὸ τὸ παρελθόν, τὴν ἀπομόνωσιν ἀπὸ τὴν ὁλότητα καὶ τὴν αὐτοαποξένωσιν ὑπερακοντίζει τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀγωγῆς καὶ φθάνει εἰς τὴν ὑπερβολήν. Ἡ ὑπερβολὴ ἐξ ἄλλου εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερον νέον στοιχεῖον τῆς ἐποχῆς μας, χωρὶς θεθαίως τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι ἡ ὑπερβολὴ ἀποτελεῖ ἐπιτεῦγμα καὶ μάλιστα δύσκολον καὶ ἀξιόλογον. Ἀπεναντίας ἐπιτεῦγμα δυσκολώτερον ἢ το καὶ θὰ εἶναι πάντοτε τὸ «μέτρον».

Εἰς τὴν κρίσιμον καὶ μεταβατικὴν ταύτην διαστημικὴν περίοδον τῆς ἱστορίας, ἥτις ὁσπωδὴποτε εὐρίσκεται εἰς τὸ μεταίχμιον δύο πολιτισμῶν, τὸ στοιχεῖον τῆς ὑ-

περβολῆς παρουσιάζεται μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς νέας κυρίως γενεᾶς διὰ πλήρη ἀνατροπὴν καὶ ἀναθεώρησιν ὅλων τῶν ἀξιῶν τοῦ παρελθόντος. Ἡ Ἑρμῆς, ἡ Ἰστορία, ὁ κλασσικισμός, ὁ ρομαντισμός, τὰ προσωποπαγῆ μυστήρια τῆς ζωῆς (ὁ ἔρως) κ.τ.τ. θεωροῦνται ὡς πεπαλαιωμένα «κατασκευάσματα», ἄσκοπα, ἂν μὴ καὶ ἐπιζημία διὰ τοὺς λαούς.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ προνόμιον νὰ προσφέρουν χωρὶς ἀνταλλάγματα καὶ νὰ πρωτοστατοῦν εἰς τὴν ὑλοποίησιν τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ καὶ ἡ πείρα ἐπιβάλλει, ὡς ἀληθεῖς καὶ στοιχοῦσας πρὸς τὰς ἀνάγκας ἐκάστης ἐποχῆς, ἔχουν ἐνδιάθετον τὴν τάσιν νὰ θέτουν ἐν ἀμφιβολῇ τὰ «παραδεδομένα». Ἀπὸ τὴν ἀντίθετον αὐτὴν τοῦ προοδευτισμοῦ καὶ τῶν συναισθηματικῶν ἐξάρσεων τῶν νέων πρὸς τὸν συντηρητικόν, τὴν λογικὴν καὶ τὴν ὑπολογιστικὴν τῶν μεγάλων, ἐκπηγάζει πᾶσα δημιουργία. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνάγκη τῆς διαμορφώσεως ὑπὸ τῶν νέων ἰδίου προγράμματος ζωῆς καὶ ἡ πολύμορφος τάσις τῆς προβολῆς καὶ ἐπιβολῆς τοῦ ἑγώ των, τὸν νίζουν ἐτι περισσότερον τὴν ἰδιότυπον καὶ προσωρινὴν ἀνταρσίαν των. Ὅμως ἡ ἐνδιάθετος, ὅσον καὶ σκόπιμος ἐπαναστατικὴ αὕτη τάσις τῶν νέων, οὐδέποτε εἶχεν λάβει τὰς διαστάσεις μιᾶς ὁλοκληρωτικῆς ἀρνήσεως καὶ φυγῆς, μιᾶς πλήρους ἀπεμπολήσεως τοῦ παρελθόντος καὶ μιᾶς θαναύσου, καταλυτικῆς καὶ ἀναρχικῆς ἀσυνδοσίας, χαρακτηριστικῆς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἐξωλογισμός, ἡ καλλιτεχνικὴ ἐκζητήσις καὶ ἡ ἑλλειψὶς καλαισθησίας, ἡ συνοπτικὴ διαδικασία τῆς ἀπολαύσεως πάσης αἰσθησιακῆς συγκινήσεως καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀναιδείας καὶ τῆς δημοσιότητος, ἡ ἀσφυκτικὴ συρρίκνωσις τοῦ χώρου τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑποδούλωσις τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κοσμικὴν τοιαύτην.

Ἀναζητοῦν συνεχῶς νέα στοιχεῖα, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν αἰτίων τῶν φαινομένων, στέκονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐπιδιώκουν ν' ἀντικαταστήσουν τὴν ἱστορικὴν ἐνότητα καὶ διάρκειαν τῶν ἀναζητήσεων τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ ἐφήμερον, ἐμπιστεύονται τὴν ἱστορικὴν πορείαν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ἀπωθήσεις τοῦ ἀσυνειδήτου, δὲν προβληματίζονται καὶ δὲν ἔχουν συνείδησιν τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς των.

Τέχνη καὶ λόγος δὲν διδάσκουν πλέον τὴν ἀρετὴν, οὐδ' εἶναι ἀνάγκη, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ξηροῦ ἐπιστημονισμοῦ καὶ

της έκτεχνικεύσεως τῶν οὕτω πως σκεπτομένων νέων, νὰ ὑπηρετοῦν καὶ νὰ καταφάσκουν ἐν παντὶ τὸ ὠραῖον, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἀλλὰ τὸ αὐκοπὸν καὶ χωρὶς πνεῦμα νέον, ὅσον πρωτότυπον καὶ ἐάν εἶναι τοῦτο καὶ ὅσον καὶ ἐάν ἐξυπηρετῇ ἀνάγκας μιᾶς περιόδου, εἶναι μὲν δυνατόν νὰ ἔχη ἐποχὴν, δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἔχη διάρκεια, τὴν ὁποίαν ἔχει μόνον ὁ,τι ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἀληθείας.

Νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ παλαιὸς καὶ μάλιστα ὁ ἐλεύθερος κόσμος ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμὸν του καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ θὰ γεννηθῇ καὶ θὰ θλαστήσῃ ἕνας νέος, ἐντελὴς διάφορος κόσμος, θὰ ἦτο καὶ τολμηρὸν καὶ παράλογον.

Αἱ ἀλματικά καὶ καταπληκτικά, τῷ ὄντι, ἐπιστημονικά καὶ τεχνολογικά τῆς ἐποχῆς μας πρόοδοι καὶ κατακτήσεις, δὲν ἀνῆρσαν καὶ δὲν ἀπέδειξαν ψευδεῖς καὶ ἀσκόπους τὴν πείραν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ παρελθόντος, οὐδ' ἐπέβαλον τὴν λειτουργίαν νέων νόμων εἰς τὴν ἐν γένει νομοτέλειαν τοῦ σύμπαντος. Ἀπεναντίας ἀνεκάλυψαν καὶ ἐστηρίχθησαν εἰς νόμους, λειτουργοῦντας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ ἐπηρεάζοντας ἀνέκαθεν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις εἶναι εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τὴν μακράκινα ἐμπειρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου Νοῦ.

Ὁ ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν μορφοποιημένος λόγος, ὅστις, κατανικήσας τὴν ἀναρχίαν τῶν ὁρμῶν, ἀπέδειξεν, ὅτι, ἐλεγχόμεναι αὗται, ἀποτελοῦν δύναμιν, ἀχαλίνωτοι δὲ συντρίβουν τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑπόστασιν, ὅπως δὲ δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀντικατασταθῇ μετὰ τὸ χιπτικὸν κήρυγμα, καθ' ὃ τὸ μοναδικὸν μέσον ἐπικρατήσεως τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐδαιμονίας εἰς τὸν κόσμον εἶναι ὁ σαρκικός ἔρως, ἀδιακρίτως φυλῆς, χρώματος, ἡλικίας καὶ πρὸ παντός φύλου!

Ἄλλοι δέον, ὅθεν, ν' ἀναζητηθοῦν τὰ αἷτια τῆς καταστάσεως ταύτης, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων, τελοῦντα ἐν στενῇ συνεξαρτήσῃ καὶ ἀλληλεπιδράσει, εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μας, τὰ ἀκόλουθα:

1. Τὸ ἀγχος καὶ ἡ ἀθεσβαιότης τῆς εἰρηνοπολέμου ἐποχῆς μας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν σημειωθεῖσαν διασάλευσιν τῆς συναρτήσεως καὶ τῆς ἀπαιτουμένης ἰσορροπίας μεταξὺ Ἐπιστήμης καὶ πνευματικῆς καλλιέργειας. Αἱ φυσικαὶ καὶ τεχνολογικαὶ ἐπιστήμαι ἐπροχώρησαν ἐρήμην τοῦ ἀνθρώπου.

2. Ἡ ἀφθονία τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ πρωτοφανὴς μέριμνα πρὸς ἀπεριόριστον παροχὴν διευκολύνσεων, ἀφορώσων εἰς τὴν σωματικὴν μόνον ὑγίαν τῶν νέων. Ἡ ὑλικὴ εὐμάρεια, ὅταν δὲν ὑπηρετῇ ἀνωτέρους σκοποὺς καὶ δὲν συμπορεύεται μετὰ πνευματικὰς ἐπιδιώξεις συνεπάγεται ὁ-

πωσδήποτε πνευματικὴν καθίζησιν καὶ ὑπνηλίαν.

3. Ἡ ἀδιαφορία διὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον, μετὰς ἐμπορικὰς καὶ εὐδαιμονιστικὰς ἐπιδιώξεις, κεντρίζει καὶ διεγείρει ἐντόνως καὶ ἀπαύστως τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰς κατωτέρας ὁρμὰς τῶν νέων. Ἡ ἀνοχή καὶ ἡ φθοροποιός, ἐνίοτε δὲ καὶ ἰδιοτελής ἀπάθεια μὲς καθιστοῦν ὄλους ὑπευλύνους. Ἐξ ἄλλου οἱ παραλογισμοὶ ἀποτελοῦν πολλάκις πηγὴν πλουτισμοῦ εἰς τὴν ἐποχὴν μας...

4. Ἡ ἀναπόφευκτος ἐπίδρασις τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ (τῆς ψυχρᾶς μηχανῆς) καὶ ἡ ἐκ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς διομηχανικῆς μορφῆς τῆς ζωῆς προελθοῦσα χαλάρωσις τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἰμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀποτίσωμεν φόρον τιμῆς εἰς τὴν εὐλογημένην ἑλληνικὴν «Ἑστίαν», ἡ ὁποία, ἐχομένη στερρῶς τῶν παραδόσεων, ἐπιδεικνύει μίαν μοναδικὴν εἰς τὸν κόσμον εὐπάθειαν εἰς τὴν ἀποβολὴν ἐξωλογικῶν καὶ ἀντιθέτων πρὸς τὰ χυρτζικηριστικὰ τῆς φυλῆς μας στοιχείων. Εἰς τὴν ἰδιουσίτην αὐτὴν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενεας ὀφείλεται τὸ γεγονός, ὅτι ὁ χιππισμός καὶ αἱ σχετικαὶ ἐκδηλώσεις παρακμῆς καὶ ὑπαρξιακῆς νεκρώσεως δὲν ἔσχον εὐρείαν ἀπήχσιν μεταξὺ τῶν νέων μας, παρὰ τὰς ἐπ' αὐτοὺς ἀρνητικὰς ἐπενεργείας ἀνθελληνικῶν καὶ ἀντιπνευματικῶν στοιχείων τοῦ προσφάτου παρελθόντος.

5. Ἡ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς μὴ καλλιέργειας τῆς θρησκευτικότητος συμβατικότης τῶν ἠθικῶν νόμων. Ἡ ἑλλειψὶς ἰδανικῶν καὶ σκοπῶν δημιουργεῖ ἐσωτερικὸν χάος εἰς τὴν ψυχὴν τῶν νέων, ἀπεργάζεται τὴν πνευματικὴν ἀποικοδόμησιν τῆς προσωπικότητός των καὶ φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐκδηλώσεις πρωτογονισμοῦ καὶ ἀκροτήτων, δι' ὧν ἐπιχειρεῖται ἡ ἱκανοποίησις τῆς ψυχικῆς κενότητος καὶ ἡ προβολὴ τοῦ Ἑγώ.

6. Αἱ ποικίλαι συνειδησιακαὶ συγκρίσεις καὶ συγκρούσεις, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυνεπειᾶς, τῆς ὑποκρισίας καὶ τοῦ φαρισαϊσμοῦ τῶν μεγάλων. Καταδυναστευομένη ἡ νεολαία ἀπὸ τοὺς δογματισμοὺς τῶν μηδενιστῶν καὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ καὶ χλευαζομένη ἀπὸ τὸν εὐδαιμονισμὸν καὶ τὴν πολυπροσωπίαν τῆς ἡνδρωμένης γενεᾶς καταφεύγει εἰς καταλυτικὰς καὶ παραλόγους ἀντιθέσεις καὶ ἀρνήσεις. Ἀηδισμένη ἀπὸ τὴν καπτλείαν τῶν ἀχρόνων ἀξιών ἐκ μέρους τῶν μεγάλων καὶ ἀπὸ τὴν παντελῇ ἑλλειψιν κυρώσεως τῶν μεγαλοστομιῶν των δι' ἔργων, περιπίπτει εἰς μίαν βορυσώδη μὲν καὶ ἀναιδῇ ἐξωτερικῶς, πλὴν τυραννικὴν ἐσωτερικῶς κενότητα καὶ ὑπαρξιακὴν νέκρωσιν.

7. Ἡ, κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω, κάθετος πτώσις τοῦ κύρους τῶν γονέων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν γένει, οἵτινες, διὰ τοῦτο, εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ πᾶσαν διαπαιδαγώγησιν καὶ ἀγαθὴν ἐπίδρασιν, ἐφ' ὅσον τὸ κύρος δὲν ἐξαρτᾶ-

ται από την εξουσίαν και τὰ δραστικά παιδονομικά μέτρα, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἀσκεῖ τις, μετὰ τὴν προσωπικὴν του ἀξίαν καὶ γοητείαν καὶ τὸν σεβασμὸν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμὸν, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει.

8. Ἡ καλλιέργεια τοῦ κακοῦ ἀτομισμοῦ καὶ τοῦ εὐδαιμονιστικοῦ συμφεροντολογισμοῦ. Οὐδεμία κοινωνικὴ ἀγωγή ἀσκεῖται ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἐν ἣ ἐμπράκτως ὁ νέος ἐθίζεται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλησίον καὶ εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν πάντων, καὶ αὐτῆς τῆς Πολιτείας, εἰς τὸ ἀτομικὸν του συμφέρον. Πενιχρὰ ἐξ ἄλλου καὶ πλημμελὲς τυγχάνει καὶ ἡ ἐν τῷ σχολείῳ ἀσκουμένη τοιαύτη.

Καὶ ἄλλα αἷτια θὰ ἡδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ. Τὸ γεγονὸς ὅμως, ὅτι, κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν ἐποχὴν μας, καθ' ἣν, παρὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τὰς

ἱλιγγιώδεις διαπλανητικὰς περιστροφὰς καὶ περιπλανήσεις, κατέστη, ὑπὲρ ποτὲ ἢ ἄλλοτε, ἀγχώδης ἡ ζωὴ μας, σημειοῦται εἰς ὅλον τὸν κόσμον μία λυτρωτικὴ ἀγωνία καὶ διάθεσις, στρεφόμενη πρὸς τὸ αἰώνιον μορφωτικὸν ἰδεῶδες τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως καὶ τῆς ἀπολυτρωτικῆς γνώσεως, τὴν «καλοκαγαθίαν», αὐτὸ καὶ μόνον πείθει ποῦ δέον ν' ἀναζητήσωμεν τὰ μέσα τοῦ ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ, βασικὸν στοιχεῖον τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ ἡ ἀπόκτησις κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς συνειδήσεως. Διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀγωγήν τῶν μεγάλων, δι' οὓς μόνον ὁ ἄνευ διακρίσεων αὐστηρὸς ἔλεγχος καὶ ἡ ἄνευ παρεκκλίσεων ἐφαρμογὴ τῶν νόμων ἔχουν ἀξίαν, δὲν θὰ κάμωμεν λόγον, θ' ἀσχοληθῶμεν εἰς τὸ ἐπόμενον σημείωμά μας μετὰ τὴν κοινωνικοπολιτικὴν ἀγωγήν νέων εἰς τὸ Σχολεῖον.

(Συνεχίζεται)

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΩΣ ΟΡΓΑΝΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ ⁽¹⁾

ΥΠΟ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Μετεκπαιδευθέντος διδασκάλου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
Ἀθηνῶν. Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης (TUBINGEN)

Τὸ ὑπὸ ἀνάπτυξιν θέμα εἶναι τεράστιον, τόσον ἐξ ἐπόψεως ἐκτάσεως, ὅσον καὶ σημασίας, εἰς τὰ πλαίσια δὲ μιᾶς λίαν συντόμου ὁμιλίας, τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ πράξῃ ὁ ὁμιλητής, κατὰ τὴν γνώμην μας, εἶναι νὰ θίξῃ ὠρισμένα χαρακτηριστικὰ σημεῖα τοῦ ἐξυπηρετικῆς τοῦ σκοποῦ διοργανώσεως τῆς σειρᾶς τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν. Τοῦτο καὶ θὰ ἐπιχειρήσωμεν.

Ὁ κινηματογράφος δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐποπτικὸν ὄργανον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἐκπαιδευτικοὺς σκοποὺς, ἀλλὰ κατέχει μετὰ τῶν ἄλλων ὁπτικο-ἀκουστικῶν μέσων ἢ ἐποπτικῶν μέσων, ὅπως εἰς τὴν παιδαγωγικὴν γλῶσσάν των μηχανῶν προβολῆς σταθερῶν εἰκόνων, τῶν πανώ, τῶν διαφόρων πινάκων κ.λ.π., ἰδιόζουσαν θέσιν τὴν ὁποῖαν θὰ δικαιολογήσωμεν εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος τῆς ὁμιλίας μας.

Πρωτίστως ὅμως, κρίνομεν σκόπιμον νὰ διασαφήσωμεν δι' ὀλίγων πῶς νοοῦνται τὰ ἐποπτικά μέσα εἰς τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν, ποῖος ὁ ρόλος των εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν παιδαγωγοῦσαν διδασκαλίαν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ποῖα ἡ σχέση των μετὰ τὰς μεθόδους διδασκαλίας, τὴν διδασκτέαν ὕλην, καὶ ποῖα ἡ συμβολὴ των εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Φυσικὰ ὅλα αὐτὰ εἰς γενικὰς γραμμάς.

Σκοπὸς τοῦ Δημ. Σχολείου δὲν εἶναι μόνον ἡ μετάδοσις γνώσεων. Ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι ὁ μοναδικὸς σκοπὸς ἄλλων σχολείων γενικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδεψεως ἢ σχολῶν ἀνωτάτης ἐκπαίδεψεως.

Τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον χρησιμοποιεῖ τὰς γνώσεις ἢ τουλάχιστον πρέπει νὰ τὰς χρησιμοποιῇ διὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὸν ψυχικὸν πνευματικὸν καὶ βουλευτικὸν κόσμον τοῦ παιδιοῦ. Οἱ σκοποὶ του δηλαδὴ εἶναι περισσότερον «εἰδολογικοί» (μορφωτικοί).

Προσπαθεῖ δηλαδὴ νὰ θέσῃ τὰς θάσεις τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἰς τὸ κέντρον τῆς διδασκαλίας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εὐρίσκεται ὁ μαθητὴς καὶ οὐχὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιστήμης, αἱ

γνώσεις. Ἡ θέσις αὕτη εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς διδασκαλίας, τὴν διδακτικὴν, ὀνομάζεται παιδοκεντρικὴ ἀρχή.

Ἡ διδακτικὴ ἔχει διαμορφώσει καὶ ἄλλας ἀρχάς, μερικαὶ ἐκ τῶν ὁποίων τυγχάνουν γενικῆς ἀναγνωρίσεως, καὶ λόγῳ ἀκρίβειας τῆς βασικῆς των σημασίας, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν κάθε διδασκαλίας, ὀνομάζονται θεμελιώδεις διδακτικαὶ ἀρχαί. Εἰς αὐτάς κατατάσσονται ἐκτὸς τῆς ἀναφερθείσης καὶ αἱ κατωτέρω.

Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θέσις τοῦ μαθητοῦ ἐντὸς τοῦ φαινομένου τῆς διδασκαλίας δὲν πρέπει νὰ εἶναι παθητικὴ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐγγύτητος πρὸς τὴν ζωὴν. Κατ' αὐτὴν ἡ διδασκαλία τὸ σχολεῖον γενικῶς, πρέπει νὰ ἔχῃ στενὴν ἐπαφὴν μετὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐξ ἄλλου προετοιμάζει τοὺς τροφίμους του.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐμπεδώσεως τῶν μεμαθημένων, ἐπαναλήψεως καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς.

Καὶ τέλος ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας, ἡ ὁποία ἔχει ἀμεσον σχέσιν μετὰ τὸ θέμα μας.

Εἶναι πράγματι ἡ σημασία των θεμελιώδους, διότι ἂν μία καὶ μόνη ἐκ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν παραμεληθῇ, ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ὅδεμία διδασκαλία θὰ ἔχῃ θεθαϊότητα ἐπιτυχίας.

Βεβαίως, διὰ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν δὲν προδιαγράφονται κανόνες, ἀλλὰ δίδονται κατευθύνσεις ὁρθῆς πορείας. Ἱστορικῶς ἐξεταζομένη κάθε μία ἀπὸ τὰς ἀρχάς αὐτάς προῆλθε ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς μίαν προγενεστέραν σχολικὴν πραγματικότητα.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας ἡ ὁποία μᾶς ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως, προῆλθε ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν θερμαινιστικὴν διδασκαλίαν. Διεπιστώθη δηλαδὴ, ὅτι μόνον λόγια δὲν δίδουν οὔτε γνώσεις, οὔτε φρόνησιν.

Ἀπὸ μίαν καθαρῶς θερμαινιστικὴν διδασκαλίαν λείπει ἡ σχέση πρὸς τὴν ζωὴν, μετὰ θίας δύναται νὰ δημιουργήσῃ παραστάσεις καὶ ἀπωθεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Λέξεις καὶ ἀντικείμενα ἢ φαινόμενα πρέπει νὰ συνεργασθοῦν εἰς τὴν διδασκαλίαν διὰ νὰ προέλθῃ μάθησις καὶ μὀρφωσις.

Τὰ ἐποπτικά ὄργανα καὶ μέσα διδασκα-

1. Διόλεῖς δοθεῖσα εἰς τὴν Ἑλληνο-Ἀμερικανικὴν Ἐνωσιν, καὶ εἰς τὰ πλαίσια τῆς Α' Ἑβδομάδος Μορφωτικοῦ - Ἑνημερωτικοῦ Κινηματογράφου, ὁργανωθείσης ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης καὶ Ἐφαρμογῆς Ὀπτικοακουστικῶν Μέσων.

λίας, εις τὰ ὅποια περιλαμβάνεται καὶ ὁ κινηματογράφος θεραπεύουν τὴν ἀπαιτήσιν αὐτὴν τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς ἐποπτείας. Δι' αὐτῶν τὸ παράγγελμα «δίδασκε ἐποπτικῶς», ἀπὸ ἀπλοῦν διδακτικὸν ἀξίωμα γίνεται πραγματικότης.

Τὰ ἐποπτικά ὄργανα καὶ μέσα διδασκαλίας διακρίνονται εἰς τὰ προερχόμενα, ἐκ τῆς ἰδίας τῆς πραγματικότητος, ἐκ τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς τὰ ἴδια δηλαδὴ τὰ ἀντικείμενα, εἴτε εἶναι δημιουργήματα τῆς φύσεως ἢ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δεύτερον εἰς τὰς ἀπομιμήσεις των, μακέτες, πανῶ, φίλμ κ.λ.π. Ἀντιλαμβάνεται καὶ ὁ πλέον ἀδαής, ὅτι ἀπὸ διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως μεγαλυτέραν ἀξίαν ἔχουν τὰ ἐποπτικά ὄργανα τῆς πρώτης κατηγορίας, καὶ μάλιστα ἐξεταζόμενα ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ ἢ κοινωνικοῦ των περιβάλλοντος, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶναι συνδεδεμένα καὶ δύναται νὰ κατανοηθῶν. Μόνον ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ προσφύγωμεν εἰς τὰ ἴδια τὰ ἀντικείμενα διότι τοπικῶς ἢ χρονικῶς ἢ διὰ διαφόρους ἄλλους λόγους, εὐρίσκονται μακρὰν ἡμῶν, τότε καταφεύγομεν εἰς τὰς ἀπομιμήσεις των διότι ὁ λόγος καὶ μόνος δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν ἐπιτυχή διδασκαλίαν των. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς θερμπαλιστικῆς διδασκαλίας ἔχουν ἀποδειχθῇ πενιχρά.

Ὁ ρόλος τῶν ἐποπτικῶν ὀργάνων εὐρίσκεται κατὰ τὸν γερμανὸν παιδαγωγὸν (Spranger) εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τῆς μετατροπῆς μιᾶς μορφῆς πνεύματος εἰς αὐστηρικὸν τῆς ψυχῆς. Ὁ ρόλος των δηλαδὴ εἶναι καθαρῶς βοηθητικός, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οὔτε τὸν διδάσκαλον δύνανται νὰ ἀντικαταστήσουν οὔτε τὴν διδασκαλίαν.

Μία καθαρὴ δηλαδὴ ἐμπειρία πραγμάτων μακρὰν κάθε διδασκαλίας δὲν εἶναι νοητή. Δὲν ὁδηγεῖ εἰς πλήρεις καὶ σαφεῖς γνώσεις, σημαίνει τὴν παράδοσιν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸν χεῖμαρρον τῶν ἀπρογραμμάτιστων, ἐπιφανειακῶν, ἀσυνδέτων, καὶ οὐχὶ ταξινομημένων ἐντυπώσεων, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον εἰς γνῶσιν καὶ μόρφωσιν δὲν ὁδηγοῦν, ἀλλ' ἀντιθέτως εἰς σύγχυσιν, πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν μὲ σοβαρὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς καθόλου ψυχοπνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ μαθητοῦ.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν μεγάλη σημασία ἔχει ἐπίσης καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦνται τὰ ἐποπτικά ὄργανα, συμπεριλαμβανομένου τοῦ κινηματογράφου.

Κατὰ κανόνα χρησιμοποιεῖται εἰς κάθε διδακτικὴ ἐνότηता ἀναλόγως μὲ τὴν ὕλην καὶ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας μία σειρά ἀπὸ ἐποπτικά μέσα, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἀντικείμενα, ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατόν. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα ἀποτελοῦν μέλη ἐνὸς συνόλου, μιᾶς μεγάλης ἐνότητος, εἶναι τὰ μέρη μιᾶς ὁλικῆς θεωρήσεως τῆς πλήρους καὶ ζωῆς πραγματικότητος, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὁποίας προέρχονται καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν λαμβάνουν τὴν σημασίαν των καὶ τὴν θέ-

σιν των εἰς τὴν διδασκαλίαν.

Μόνον ὅταν χρησιμοποιοῦνται ὀρθῶς ἀπὸ μεθοδολογικῆς πλευρᾶς ἔχομεν σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς ἐποπτείας. Εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον ἐποπτεία δὲν σημαίνει ἀπλῶς σαφὴς καὶ ἀκριβὲς γνῶσις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταυτῷ θίωμα.

Τῆς ἐποπτείας δηλαδὴ ὁ ρόλος προχωρεῖ πέραν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀντικειμένου, εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς στάσεως τοῦ ἐγὼ ἐναντι αὐτοῦ.

Εἰς τὴν δημιουργίαν δὲ ἐποπτειῶν μὲ θωματικά στοιχεῖα ὁ ρόλος τοῦ κινηματογράφου δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ οὐδένα ἐκ τῶν ἄλλων ἐποπτικῶν ὀργάνων.

Εἰς τὸ σημεῖον δὲ αὐτὸ εὐρίσκεται καὶ ἡ ἰδιάζουσα σημασία του διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς εἰκόνος, τῆς κινήσεως, τῆς μουσικῆς τῆς ὁμιλίας, τῆς ἐντυπώσεως τοῦ θάθους, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα δὲν συνδυάζονται εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἄλλων ὀπτικο — ἀκουστικῶν ὀργάνων.

Γενικῶς εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κίνησις, ἡ δρᾶσις ἀποτελοῦν οὐσιώδη μέρη τῆς πρὸς διδασκαλίαν ἐνότητος, ὁ κινηματογράφος δέον νὰ θεωρῇται ὡς τὸ ἀναντικατάστατον ἐποπτικὸν μέσον.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ στοιχείου τοῦ θιώματος καὶ εἰς τὸν τομέα ἐκτεταμένων περιοχῶν τῆς γνώσεως ἢ συμβολῇ τοῦ κινηματογράφου, εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἶναι σημαντικὴ καὶ μοναδική. Οὐδεμία διδασκαλία καὶ οὐδὲν ἄλλον ἐποπτικὸν ὄργανον θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ π.χ. κατὰ ζωντανὸν τρόπον, τὸν φυτικὸν καὶ ζωικὸν κόσμον τῶν θερμῶν χωρῶν ἢ τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τοὺς κατοίκους της, ἢ τὸν κόσμον τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης. Οὐδὲν ἄλλον μέσον διδασκαλίας δύναται νὰ συμβάλῃ τόσο πολὺ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ μαθητοῦ καὶ εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν του μὲ ἠθικά, θρησκευτικά, αἰσθητικά καὶ πατριδογνωστικά συναισθήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ὁ φρονηματιστικὸς σκοπὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Βλέπομεν δηλαδὴ, ὅτι ὁ κινηματογράφος εἶναι ἓνα ἰσχυρὸν μέσον διαπαιδαγωγώσεως ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς. Ἐκτὸς τῶν ἐντὸν παραστάσεων καὶ τῆς ἐμμέσου ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ ὑποσυνειδήτου, ὁ θεατὴς μετέχει, ζῇ καὶ ταυτίζεται μὲ τὰ δρῶντα πρόσωπα. Νοήματα, σκέψεις ἰδανικά ἐπηρεάζουν τὰ μέγιστα τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ μαθητοῦ.

Αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ κινηματογράφου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἀδυναμία του, ὅταν δὲν κατευθύνεται πρὸς παιδαγωγικοὺς διδακτικούς, μορφωτικούς καὶ γνησίως ψυχαγωγικοὺς σκοποὺς.

Εὐρυνσις λοιπὸν τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος τῶν μαθητῶν διὰ ζωντανῶν ἐντυπώσεων, σαφῶν καὶ εὐκρινῶν παραστάσεων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁρατὸν

καί τόν άόρατον, από τόν μακρόκοσμον καί μικρόκοσμον, καί από τόν κόσμον τής φαντασίας άκόμη. Άπεριόριστοι δυνατότητες άναπαραστάσεως, διά τής ζωογονήσεως καί τών άψύχων.

Καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου του μαθητού διά τής δημιουργίας πλουσιών καί έντόνων συναισθημάτων.

Άλλά μήπως τόν βουλευτικόν κόσμον του μαθητού άφήνει άνεπηρέαστον; Κυριολεκτικά τόν συγκλονίζει.

Τεραστία λοιπόν ή επίδρασις του κινηματογράφου έφ' όλοκλήρου τής υπό ανάπτυξιν προσωπικότητος, τόσον εις τόν γνωστικόν, όσον καί εις τόν συναισθηματικόν, καί τό βουλευτικόν τομέα.

Έπειτα από τας πολυπλεύρους καί τόσον σημαντικές αυτάς δυνατότητας θά περιμένε νά άκούση, ότι τό έποπτικόν αυτό όργανον θά είχε εις τήν δημοτικήν έκπαίδευσιν τήν θέσιν τήν όποίαν πράγματι του άρμόζει. Δέν είναι καθόλου ύπερβολή εάν λεχθή, ότι τό σπουδαίον αυτό μέσον διδασκαλίας ουσιαστικά είναι άνύπαρκτον, εις τά δημοτικά σχολεία.

Ό συνολικός αριθμός τών κινηματογραφικών μηχανών, τας όποιās διαθέτει ή δημοτική έκπαίδευσις άνέρχονται εις (585) πεντακοσίας όγδοήκοντα πέντε. Όμιλούσαι 307 θωβαί 278. Περιλαμβάνει δέ ή δημοτική έκπαίδευσις 10.000 περίπου σχολεία.

Έκ τών σχολείων, τά όποια διαθέτουν μηχανάς μόνον τά 101 έπρομηθεύθησαν ταινίας από τό Ύπουργείον, κατά τό σχολικόν έτος 1968 - 69.

Δέν γνωρίζομεν τί ποσοστόν έξ αυτών εύρίσκεται εις κατάστασιν λειτουργίας, ούτε καί έκ τών εύρισκομένων έν καλή κατάστασει τί ποσοστόν χρησιμοποιείται, τί αριθμός ταινιών έτησίως ύπ' αυτών προβάλλεται, τί ειδους ταινιών, καί τέλος πώς προβάλλονται από μεθολογικής πλευράς.

Εις τό νεοϊδρυθέν τμήμα Προγράμματος καί Μελετών του Ύπουργείου Παιδείας είναι ήδη έτοιμος ή προεργασία μιās γενικής άπογραφής, όλων άνεξαίρέτως τών έποπτικών όργάνων καί μέσων διδασκαλίας, από του μαυροπίνακος μέχρι τής κινηματογραφικής μηχανής, καί εις σύντομον χρονικόν διάστημα θά έχωμεν πλήρη καί σαφή είκόνα περί τής κρατούσης εις τόν τομέα αυτόν καταστάσεως.

Τό τμήμα Σχολικού Κινηματογράφου - Ραδιοφωνίας καί Τηλεόρασεως του Ύπουργείου Παιδείας διαθέτει ένα αριθμόν ταινιών, κατά τό πλείστον πεπαλαιωμένων καί εύρισκομένων εις κακήν κατάστασιν, εις τρόπον ώστε καί από τής πλευράς αυτής ή συμβολή του νά μη θεωρηται αξιόλογος. Πιστεύομεν, ότι με τήν νέαν άναδιάρθρωσιν τών υπηρεσιών του Ύπουργείου καί τήν ύπαγωγήν του τμήματος αυτού άπ' ευθείας εις τήν Γενικήν Δ)σιν τής Γενικής Έκπαιδεύσεως, μία νέα περίοδος δράσεως του τμήματος. αυτού θά άρχισι.

Ποίοι είναι οι λόγοι τής άπογοητευτικής αυτής καταστάσεως;

Έπειτα από τά άνωτέρω λεχθέντα θά ήδυνάμεθα νά δώσωμεν καί ήμείς τήν άπάντησιν τήν όποίαν έδωσε ό Κυβερνήτης εκείνος του πολεμικού πλοίου εις τήν έρώτησιν: διατί δέν έρριψε κατά τήν είσοδόν του εις τόν φιλικόν λιμένα τούς κεκατονισμένους κανονιοβολισμούς. Διά τούς μη γνωρίζοντας τήν άπάντησιν αυτήν τήν άναφέρομεν.

«Διά δέκα λόγους, ειπεν ό Κυβερνήτης δέν έρριψα τούς κανονιοβολισμούς. Πρώτος λόγος. Δέν είχα Πυρίτιδα. Δεύτερος λόγος... «Φυσικά εις τό σημείον αυτό τόν διέκοψαν. Οι άλλοι λόγοι ήσαν περιττοί.

Έάν έδίδαμεν καί ήμείς τήν ίδιαν άπάντησιν: διά πολλούς λόγους δέν χρησιμοποιείται ό κινηματογράφος ως έποπτικόν όργανον εις τό δημοτικόν σχολείον. Πρώτος λόγος, δέν ύπάρχουν κινηματογραφικά μηχαναί, δέν θά έπρεπε νά διεκόπταμεν τήν άπαρίθμησιν καί τών άλλων λόγων, διότι καί εις περίπτωσιν, πού έφωδιάζοντο, αυτομάτως, όλα τά σχολεία με κινηματογραφικές μηχανάς, τό πρόβλημα του κινηματογράφου δέν θά έλύετο αυτομάτως. Ό Ισχυρισμός αυτός δέν είναι αυθαίρετος.

Εις πολλά σχολεία τής Πατρίδος μας αλλά καί του έξωτερικού, τά όποια διαθέτουν μηχανάς βλέπομεν νά μήν τας χρησιμοποιούν ή ή συμβολή των εις τό παιδαγωγικόν, διδακτικόν αλλά καί ψυχαγωγικόν έργον του σχολείου νά είναι έλαχίστη.

Πρέπει λοιπόν καί πρός άλλας κατευθύνσεις νά αναζητηθούν τά έμπόδια.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει αλλά εις μεγάλην κλίμακα με τά όργανα Φυσικής καί Χημείας.

Τό κράτος διέθεσε σημαντικά ποσά καί έφωδίασε όλα τά γυμνάσια καί 8.500 δημοτικά σχολεία με πλήρεις σειράς όργάνων. Δέν γνωρίζομεν τί συμβαίνει εις τήν Μέσην Έκπαίδευσιν, αλλά εις τήν Δημοτικήν έλάχιστα έκ τών σειρών αυτών χρησιμοποιούνται.

Ποία είναι τά αίτια τής μη χρησιμοποίησης τών ύπαρχόντων έποπτικών όργάνων υπό τών διδασκάλων;

Κατά τήν γνώμην μας α) ή μη βαθυτέρα κατανόησις τής σημασίας των διά τό διδακτικόν καί Παιδαγωγικόν έργον του σχολείου, καί β) ή άγνοια του τρόπου χρησιμοποίησης των τόσον από πρακτικής, όσον καί μεθολογικής άπόψεως.

Σχετικώς με τόν κινηματογράφο δύναται νά προστεθούν ή άνυπαρξία ειδικών ταινιών, καθώς καί τά έγγενή μειονεκτήματα του όργάνου τούτου εις τήν πρακτικήν του χρήςιν.

Δυσχέρειαι ρυθμίσεως καί χειρισμού, άδυναμία του διδασκάλου νά έλέγχι τήν διάρκειαν τής κάθε φάσεως τής προβολής, καί νά δίδη προσθέτους έξηγήσεις, τας όποιās θεωρεί σκοπίμους. Τό πρόβλημα

τῆς συσκοτίσεως τῆς αἰθούσης καὶ διαταράξεως τῆς παιδαγωγικῆς ἀτμοσφαίρας ἢ τὰ συναφῆ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ μετακίνησις τῶν μαθητῶν εἰς εἰδικὴν αἰθούσαν, ὅταν διαθέτει τοιαύτην τὸ σχολεῖον.

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ρόλου τοῦ διδασκάλου, εἰς ρόλον χειριστοῦ ἐπιδρῶν ψυχολογικῶς ἐπὶ τῶν μαθητῶν. Ἡ παιδαγωγικὴ ἀτμοσφαῖρα διαταράσσεται ἐπίσης ἀπὸ τὴν λάμψιν τῆς φωτεινῆς δέσμης καὶ τὸν μηχανικὸν ρυθμὸν ὁ χαρακτηριστικὸς αὐτὸς θόρυβος ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν.

Αἱ ἐγγενεῖς αὐταὶ δυσχέρειαι καθιστοῦν τὸν κινηματογράφον δύσχρηστον ὄργανον διδασκαλίας καὶ μειώνουν τὰ διδακτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ τοῦ ἀποτελέσματα. Καὶ ἐδῶ εὐρίσκεται ἐπίσης ἓνα μέρος τῆς ἀπροθυμίας τῶν σχολείων διὰ τὴν ἀπόκτησιν κινηματογραφικῶν μηχανῶν, ἐκτὸς τῆς ὑψηλῆς τιμῆς των, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀχρηστία εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν περιέλθει αἱ περισσότεραι ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν.

Βλέπομεν δηλαδή, ὅτι μὲ μόνον τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν σχολείων μὲ μηχανὰς προβολῆς, δὲν λύεται συγχρόνως τὸ πρόβλημα τῆς εὐρείας χρήσεως καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν προσφερομένων δυνατοτήτων τοῦ ἐποπτικοῦ αὐτοῦ ὀργάνου. Θὰ πρέπει παραλλήλως μὲ τὴν παραγωγὴν καὶ προμήθειαν τῶν καταλλήλων ταινιῶν νὰ καταβληθοῦν προσπάθειαι περιορισμοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν ἐγγενῶν τοῦ δυσχερεῶν καὶ δημιουργίας βασικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν χρῆσιν τοῦ μέσου αὐτοῦ. Τότε καὶ μόνον δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ἐπὶ τῶν δυνατοτήτων του καὶ νὰ ἀναμένωμεν θετικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ ἐπενδύσεις σοβαρῶν χρηματικῶν ποσῶν.

Πρωταρχικὴ προϋπόθεσις κατὰ τὴν γνώμην μας εἶναι ἡ βαθυτέρα κατανόησις ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς σημασίας τοῦ ἐποπτικοῦ αὐτοῦ ὀργάνου διὰ τὸ ἔργον των καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἱκανότητος ὀρθῆς χρησιμοποίησός του ἀπὸ πρακτικῆς καὶ μεθολογικῆς πλευρᾶς.

Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διττῶς, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς καθιερώσεως εἰδικῆς ὥρας συστηματικῆς διδασκαλίας εἰς τὰς Παιδ. Ἀκαδημίας μεθόδων ὀρθῆς χρήσεως τῶν διαφόρων ἐποπτικῶν ὀργάνων τεχνικῶς καὶ μεθολογικῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς διοργανώσεως σεμιναρίων διὰ τοὺς ἐν ὑπηρεσίᾳ εὐρισκομένους μὲ τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἄν ὁ διδάσκαλος δὲν πιστέψῃ ἀπόλυτα ἐπὶ τῆς ἀνάγκης χρήσεως τῶν ἐποπτικῶν ὀργάνων καὶ ἂν συγχρόνως δὲν καταστή ἱκανὸς νὰ χρησιμοποιοῖ ὀρθῶς ὅλα τὰ ἐποπτικὰ ὄργανα ἀπὸ τὰ πλέον ἀπλά, μέχρι τὰ πλέον πολύπλοκα, κάθε περαιτέρω προσπάθεια θὰ ἀποβῇ ματαία.

Εἰς προηγμένας χώρας μερικοὶ διδάσκαλοι νομίζουν ὅτι βοηθήματα, ὅπως τὸ ραδιόφωνον ἢ τηλεόρασις, ὁ κινηματογράφος ἀποτελοῦν ἀρνήσιν τῶν νέων σχο-

λικῶν μεθόδων, αἱ ὁποῖαι τονίζουν τὴν ἀτομικὴν μάθησιν. Αὐτὸ ἐξηγεῖ τὴν σχετικῶς μικρὰν χρῆσιν αὐτῶν εἰς μερικὰ ἐκ τῶν καλλιτέρων δημοτικῶν σχολείων τῶν χωρῶν αὐτῶν.

Αὕτῃ ἡ ἀποψις εἶναι λανθασμένη. Θὰ πρέπει νὰ τὸν χρησιμοποιοῦν διὰ νὰ φέρουν ἐντὸς τῆς τάξεως σκηνὰς καὶ τόπους ποὺ οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθουν ἐκεῖ μὲ ἄλλα μέσα.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ληφθῇ πρόνοια, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ δυνατότης προβολῆς ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς διδασκαλίας, καὶ νὰ ἐθισθοῦν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ «σινεμά» διὰ διδασκαλίαν, ὅπως γίνεται π.χ. ἐπὶ τοῦ χάρτου ἢ ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ νὰ μὴ διαταράσσεται ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς παιδαγωγικῆς ἐργασίας. Ἐπ' αὐτοῦ φυσικὰ θὰ χρειασθῇ ἀρχικῶς ἀρκετὴ προσπάθεια, ἀλλὰ ὁ ἐθισμὸς αὐτὸς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μαθητῶν, εἰς τὰς μεθόδους τῆς ἐργασίας.

Ἐπίσης πολλὰ τῶν ἐγγενῶν μειονεκτημάτων τοῦ κινηματογράφου περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μηχανῆς τῶν 8 χιλιοστῶν, ὅπως παρουσιάζεται σήμερον τεχνικῶς ἐξωπλισμένη.

Κατ' ἀρχὴν δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ εὐκόλως καὶ εἰς περιπτώσιν ἀνυπαρξίας εἰδικῆς αἰθούσης. Ἐχει τὴν δυνατότητα προβολῆς ἀτερμόνου ταινίας, περιοχομένης εἰς κλειστάς κασέτας τῶν ὁποίων ἡ ἀλλαγὴ γίνεται ἐντὸς δευτελέπτων, ἐπιτρέπει δέ, ἐπὶ πλέον, τὴν ἐπανάληψιν τῆς προβολῆς εἰς οἰονδήποτε σημεῖον. Ἡ μηχανὴ αὕτῃ εἶναι κατ' ἐξοχὴν κατάλληλος διὰ τὴν προβολὴν διδακτικῶν ταινιῶν. Ἐὰν ἔχῃ δὲ ὁ διδάσκαλος μίαν μηχανὴν λήψεως δύναται νὰ γυρίσῃ φιλμ ἐπὶ θεμάτων τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἐπιλέγει καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν σειρὰν τῶν εἰκόνων, ἡ ὁποία προσιδιάζει εἰς τὴν μεθόδον του.

Τέλος ἐν ἐκ τῶν μεγίστων ἐμποδίων τῆς εὐρείας χρήσεως τοῦ κινηματογράφου συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα τῶν ταινιῶν.

Εὐλόγως, ὅταν τὰ σχολεῖα δὲν δύναται νὰ ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὰς ταινίας, τὰς ὁποίας χρειάζονται, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος, ὅσον καὶ ποσότητος δὲν διαθέτουν σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἀπόκτησιν μηχανῆς. Θὰ ἦτο τοῦτο ἐξ ἄλλου ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τοῦ ἀβηρητισμοῦ θὰ εἶχαμε δηλαδή κατασκευάσει τίς θρύσες χωρὶς νὰ ἔχουμε νερό.

Τὸ θέμα τῆς παραγωγῆς καὶ διακινήσεως τῶν ταινιῶν, διδακτικῶν, παιδαγωγικῶν καὶ τῶν καλῶς νοουμένων ψυχαγωγικῶν εἶναι θεμελιώδους σπουδαιότητος.

Ὅταν ἐξητάσαμεν τὴν συνεισφορὰν τοῦ κινηματογράφου εἰς τὴν διδασκαλίαν, εἰδαμε τὴν τεραστίαν δύναμιν ἐπιρροῆς τοῦ μέσου αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ συναισθήματος καὶ

αὐτὴν δυνάμιν τοῦ τὴν ἐξακταρισάμε συγχρόνως καὶ μεγάλην ἀδυναμίαν τοῦ τῆς βουλήσεως τῶν μαθητῶν τὴν μεγάλην Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν αἱ πάσης φύσεως ταινίαι θὰ πρέπει νὰ ἐπιλέγωνται ἢ νὰ κατασκευάζωνται μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας. Ἡ συμμετοχὴ τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν ψυχολόγων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ θέματος καὶ τὴν δομὴν τῆς ταινίας πρέπει νὰ θεωρῆται ἀπαραίτητος. Αὐτοὶ θὰ δώσουν ἐπίσης καὶ μεθολογικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν χρῆσιν τῆς.

Φυσικὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν σχετικῶς μετὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν θεμάτων καὶ τοὺς ἐπιδιωκομένους σκοποὺς, δὲν θὰ τὰς κάνουν αὐτοβούλως, ἀλλὰ θὰ τὰς ἐντάσσουν ἐντὸς τῶν σκοπῶν καὶ τῆς ὕλης τοῦ ἰσχύοντος ἐπισήμου ἀναλυτικοῦ προγράμματος καὶ τῶν ἐφαρμοζομένων διδακτικῶν μεθόδων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν υἱοθετοῦμεν πλήρως τὴν ὑπὸ τοῦ κ. (Palau) προτεινομένην λύσιν, τὴν δημιουργίαν δηλαδὴ ἐπὶ ἑθνικοῦ ἐπιπέδου κέντρου παραγωγῆς καὶ διαθέσεως ταινιῶν μικροῦ μήκους.

Ἐντὸς τῶν καθηκόντων ἐπίσης τοῦ κέντρου αὐτοῦ θὰ ᾔτο καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀξιολόγων ἐπιτευγμάτων τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἡ σὺν τῷ χρόνῳ δημιουργία πλήρους ταινιοθήκης παιδαγωγικῶν, διδακτικῶν καὶ ψυχαγωγικῶν ταινιῶν.

Ὁ πυρὴν αὐτὸς ὑπάρχει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ εἶναι τὰ τμήματα, ἐποπτικῶν ὀργάνων καὶ Κινηματογράφου — Ραδιοφωνίας — Τηλεοράσεως.

Τὸ πρόβλημα ὅμως τοῦ κινηματογράφου εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπως ἀναφέραμεν ἐν ἀρχῇ τῆς ὁμιλίας μας εἶναι τεράστιον καὶ ἐξ ἐπόψεως ἐκτάσεως καὶ σημασίας καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ ἀπαιτεῖ τὴν συμβολὴν πολλῶν παραγόντων, τόσον ἀπὸ κρατικῆς πλευρᾶς, ὅσον καὶ ἀπὸ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, καὶ πρὸ πάντων τὴν στενὴν συνεργασίαν τῶν παραγόντων αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ συμβολὴ τῆς παρούσης ἐκδηλώσεως, τῆς Α' ἐβδομάδος τοῦ Μορφωτικοῦ Ἑνημερωτικοῦ Κινηματογράφου μετὰ τοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους ἔχει θέσει· τῆς παροτρύνσεως δηλαδὴ τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἐπιμόρφωσιν καὶ ἐνημέρωσιν διὰ μίαν εὐρυτέραν χρῆσιν τῆς Μορφωτικῆς — ἐνημερωτικῆς ταινίας, τὴν ἐνθάρρυσιν τῶν παραγωγῶν διὰ τὴν παραγωγὴν τοιοῦτου εἶδους ταινιῶν, καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐξέτασιν τοῦ θέματος τούτου μετὰ τὰς ἀρμοδίας κρατικὰς ὑπηρεσίας εἶναι ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος. Εἰς τοὺς ἐμπνευστὰς καὶ ὀργανωτὰς τῆς ἀξίζει ἡ ἔκφρασις εὐλικρινῶν συγχαρητηρίων.

Ἡ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑΣ

ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγοῦ

Ἐρευνα καὶ ἐργασία γύρω ἀπὸ τὴν Πατριδογνωστικὴν ἀποψιν, εἶναι περιβεβλημένη με ἀφθαστον θέλητρον, γιατί πίσω ἀπὸ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια της κρύβεται μία ἀγνωστὴ χώρα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἐμπνεύσει καὶ νὰ θέλξει ἰδίως τοὺς νεαροὺς δασκάλους καὶ δασκάλες τῆς Πατρίδος μας, κατὰ τὴν Ἐκπαιδευτικὴν τῶν ἱερουργίαν.

I A'

Ὅποιος θὰ ἤθελε νὰ καταπιασθῇ με τὴν οὐσίαν τῆς Πατριδογνωσίας, πρέπει πρῶτα νὰ ἐρμηνεύσει τὴν ἔννοιαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

Αὐτὴ ὅμως ἡ προσπάθεια δὲν εἶναι τόσο ἀπλὴ καὶ εὐκόλος — ὅπως θὰ μπορούσε τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ νομίσαι — καίτοι ὁ καθένας μας εἰς τὴν ἐκασταχοῦ Στενώτερη Πατρίδα του ἀντίκρυσε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἔχει ἐγκλείσει μέσα του ἐπιζήσεις ἀπὸ τὸ φυσιοκρατικὸν καὶ Κοινωνικὸν περιβάλλον της.

Ἡ ἔννοια τῆς Στενώτερης Πατρίδος εἶναι πολυσήμαντος, καὶ ἄλλοτε μὲν ζωντανή, ἄλλοτε δὲ ἀσαφὴς ἀνάλογα με τὸ πλῆθος τῶν ἐπιζήσεων ποὺ ἐμφωλεύονται εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ ἀτόμου.

Καὶ ἔτσι:

Γεννᾶται αὐθαρημῆτως τὸ ἐρώτημα:

Τί εἶναι ἐπὶ τέλους ἡ ἰδέα τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

Ἀπαντῶμεν μετὰ τοῦ τοῦ διασήμου Γερμανοῦ Μεθοδικοῦ Hans Stieglitz (1).

II A'

Πρέπει νὰ θρίσκειται τις στὴν ξενιτειὰ — παρατηρεῖ ὁ Hans Stieglitz γιὰ νὰ δοκιμάσει τὸν πόνον τῆς Στενώτερης Πατρίδος του, καὶ μέσα στὸν πόνον του αὐτὸν νὰ

νοιώσει καὶ τὴν ἰδέαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος του.

Μονάχα στῆς ξενιτειᾶς τὴν ἀτιμόσφαιρα ἀγαπᾷ τις καὶ νοιώθει τὴν ἀξίαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος του.

Πάντως:

Ἡ Στενώτερη Πατρίδα εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμον ἀγαθὸν γιὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ Γενέθλια Γῆ με τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, με τὴν μαγείαν τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ γενικὰ με τὴν λαϊκότητα, τὴν Ζωὴν, εἶναι μία δύναμις τρανταχτερὴ με τὴν συνάρτησιν τῶν ἐπιζήσεων τοῦ ἀτόμου κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν του ἡλικίαν.

Κατὰ ταῦτα:

Τραγούδι δημοτικόν,
Λαϊκὴ διάλεκτος,
Λαϊκὴ Τέχνη,
Λαϊκὰ ἥθη, καὶ
Λαϊκὰ ἔθιμα,

εἶναι δεσμοὶ σταθεροὶ ποὺ ἀνταμώνουν δλα τὰ ἄτομα τῆς ἐκασταχοῦ Γενέθλιας Γῆς των, μέσα στοῦ ἀνηλέητου χρόνου τὸ διάβα καὶ στοῦ ξενιτεμοῦ τὴν πίκρα.

Ὅλη δὲ αὐτὴ ἡ πλήρης μυστηρίου ἀπερίγραπτος ἀφοσίωσις τοῦ ἀτόμου στὴ Γενέθλιαν Γῆν του, ἔχει τὲς ρίζες της στὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς λαϊκότητος.

B'

Τὸ ἄτομον στὴν Ζωὴν του ἀντικρύζει ἐνα περιβάλλοντα κόσμον, Στενώτερην Πατρίδα ὅμως ἔχει μονάχα, ἐὰν εἶναι δεμένον με τὸ ἔδαφός της, καὶ τότε μονάχα θὰ μπορούσε νὰ ἀναφωνήσῃ:

Ἐκλείσα μέσα μου με ἀγάπην τὸν κόσμον τῆς Στενώτερης Πατρίδος μου ὥστε ἔγινε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ με τὴν οὐσίαν τῆς Ὑπάρξεώς μου.

Νοιώθω τὸν ἑαυτὸν μου ἐν καὶ τὸ αὐτὸ με τῆς Γενέθλιας Γῆς μου τὸ ἔδαφος, γιατί ὅλη ἡ ἀτιμόσφαιρα της εἶναι κάτι τι ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς Ὑπάρξεώς μου.

Συνεπῶς:

Δὲν ἐγεννήθη τις εἰς μίαν Στενώτερην Πατρίδα, ἀλλὰ σὲ ἓνα τόπον, καὶ μονάχα

1. Hans Stieglitz, Methodik der Heimatkunde als Grundlage wahrer Erziehung und Bildung, Leipzig 1930 (αὐτόθι σελ. 3).

ἐάν ἔχει ζήσῃ τις τὸν τόπον αὐτὸν καὶ ἔχει δεθῇ σφιχτὰ μὲ τὸ φυσιοκρατικὸν πειρῶν-
λον του καὶ μὲ τὰς ποικιλιωνύμους ἐκδηλώ-
σεις τῆς λαϊκότητος, τότε μονάχα δημιουρ-
γεῖ μέσα του μιὰ Στενώτερη Πατρίδα εἰς
τὴν ὁποίαν συγχωνεύονται σὲ μιὰ ἐνότητα
ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος μὲ τὸν ἐσωτερικὸν του
κόσμον.

III · Α'

Ὁ μεγάλος δάσκαλος τῆς ταπεινότητος
μας, ὁ Eduard Spranger, ὀρίζει τὴν ἔν-
νοιαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος «ὡς τὴν ἐ-
πιζηθεῖσαν καὶ δυναμένην νὰ ἐπιζητῇ συν-
ελικτὴν σύνθεσιν τοῦ ατόμου μὲ τὸ ἔδαφός
της» (1).

Καὶ συμπληρώνων τὸν ὡς ἄνω ὀρισμὸν
του παρατηρεῖ:

Ἡ Στενώτερη Πατρίδα δὲν εἶναι ἀπλῶς
μία θεὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ Φυσικοῦ περι-
βάλλοντος, ἀλλὰ μία ἀποπνευματοποιημέ-
νη ἐπίζησις καὶ μία τελείως προσωπικά -
φυσιοκρατικὰ ἀποχρωματισμένη ἐπίζη-
σις (2).

B'

Καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ διάσημος Διδακτικὸς
Dr Huth παρατηρεῖ (3) καὶ αὐτὸς τὰ κά-
τωθι:

Ἡ Στενώτερη Πατρίδα εἶναι κατὶ τί πε-
ρισσότερον ἀπὸ μίαν ἀπλὴν γνωριμίαν τοῦ
τόπου καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι κατὶ τί περισσότερο ἀπὸ ἓν ἀ-
πλὸν συναίσθημα φυσικῆς ὁμορφίας.

Στενώτερη Πατρίδα εἶναι ἡ ἐπίζησις
κάποιας ἐνότητος ποῦ περικλείει ὁλόκλη-
ρον τὴν συνείδησιν τοῦ ατόμου καὶ ἀνταμών-
ει τὴν πνευματικὴν καὶ συναισθηματικὴν
του ψυχρὸν σύνθεσιν.

Μονάχα δὲ ὅταν ἔχουν δημιουργηθῇ μέ-
σα μας πολυάριθμοι δεσμοὶ μεταξὺ τῶν δια-
νοητικῶν μας συναισθηματικῶν ψυχικῶν
μας λειτουργιῶν, μονάχα τότε μπορούμε
νὰ ἰσχυρισθῶμε πῶς ἐπιζοῦμε τὴν μεγά-
λην σύνθεσιν τῆς Πατριδογνωστικῆς ἐνό-
τητος.

1. Heimat ist erlebte und erlebbare Total-
verbundenheit mit dem Boden.

(Eduard Spranger)

2. Aine durkaus persönliche geliebte Natur.

(Eduard Spranger)

3. Dr Huth, Heimatschule als Erziehungs-
stätte,

(Leipzig, 1930)

III Α'

Καὶ γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα:

Τί εἶναι μία ἐπίζησις Πατριδογνωστι-
κῆ;

Ἀπαντῶμεν:

Εἶναι ἓνα γεγονός ποῦ συνταράσσει τὰ
βάθη τῆς ψυχῆς καὶ συνεπῶς ἔχει τὲς ρί-
ζες του στὸ συναίσθημα.

Κατὰ ταῦτα:

Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι — ὅσκις μιλάμε
γιά Πατριδογνωσίαν — νὰ μὴ ἐντοπίσωμεν
τὸ βάθος τῆς ἐννοίας τῆς σὲ μιὰ ἀπλὴ πε-
ριγραφικὴν ἀποψιν ἀντικειμένων καὶ αὐτό-
μων, ἀλλὰ σὲ μιὰ μορφή Πατριδογνωστι-
κῆς Ἀγωγῆς ἡ ὁποία εἶναι συνηφασμένη
μὲ φανταχτερές ἐπίζησεις καὶ χρησιμο-
ποιεῖ τὴν διδακτικὴν μορφήν τῶν ἐπιζη-
σεων, μιὰ μορφήν δηλαδὴ διδασκαλίας ἡ
ὁποία δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παι-
διῶν πραγματικὰ καὶ συγκλονιστικὰ ἐπι-
ζησεις.

Αὐτὴν ὅμως τὴν μορφήν τῆς διδασκα-
λίας μποροῦν νὰ τὴν πραγματοποιήσουν οἱ
δάσκαλοι καὶ δασκάλες ἐκεῖνες ποῦ δὲν πε-
ριορίζονται σὲ μετάδοσιν ξηρῶν καὶ ἀπλῶν
γνώσεων Πατριδογνωστικῆς μορφῆς, ἀλλὰ
διδάσκουν μὲ πάθος συνταρακτικῆς διηγῆ-
σεως.

Δασκάλοι δηλαδὴ καὶ δασκάλες σὰν
καλλιτέχναι καὶ καλλιτέχνιδες τῆς ἀπεικο-
νιστικῆς περιγραφῆς καὶ διηγῆσεως καὶ
ἀγκαλιάζουν τὰ παιδιὰ μὲ τὴν μορφήν τῆς
Πεσταλοτσείας ἀγάπης.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Διδασκαλικὰς προσωπικότητες.

B

Ὡς πρὸς τὰ στάδια δὲ τῆς διδακτικῆς
μορφῆς ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ κά-
τωθι:

Κατὰ τὴν προσχολικὴν περίοδον τῆς ἡ-
λικίας τὸ παιδί διανύει τὸ στάδιον τῆς Οὐ-
σίας, θέλει δηλαδὴ νὰ γνωρίσει τὰ ἀντικεί-
μενα τοῦ περιβάλλοντος κόσμου.

ΣΤΑΔΙΟΝ ΟΥΣΙΑΣ

Ἐν συνεχείᾳ:

Κατὰ τὰ τέσσαρα πρῶτα χρόνια τῆς φοι-
τήσεώς του στὸ λαϊκὸ Σχολεῖο τὸ παιδί ἐ-
πιζητεῖ νὰ συνειδητοποιήσῃ καὶ νὰ ἐρμη-
νεύσῃ κατὰ προτίμησιν τὲς σχέσεις τῶν
προσώπων πρὸς τὰ ἀντικείμενα τῆς Στε-
νώτερης Πατρίδος.

ΣΤΑΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΣ

Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ ἀρχίζει νὰ ἐπισκοπεῖ γιὰ πρώτην φορὰν τὰς ἰδιότητας τῶν ἀντικειμένων τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ

Ταυτόχρονα δὲ ἀρχίζει νὰ ἀφυπνίζεται τὸ παιδικὸν διαφέρον καὶ γύρω ἀπὸ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν τῶν ξεχωριστῶν.

ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΣ

Ἀναμφιβόλως εἰς τὰ ὡς ἄνω διαγράφονται χρονικὰ ὅρια ἐμφυλοχωροῦν καὶ σημαντικὲς ἀτομικὲς ἀμφιταλαντεύσεις τῶν παιδιῶν.

Πάντως ὁμως:

Τὰ ὡς ἄνω τέσσερα στάδια χρησιμεύουν ὡς ἐρεθίσματα γύρω ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Πατριδογνωστικῆς μορφῆς τῆς διδασκαλίας.

Πατριδογνωστικὲς ὁμως ἐπιζητήσεις δημιουργοῦνται κατὰ μέγα μέρος μὲ τὴν συνειδητοποίησιν τῶν σχέσεων προσώπων καὶ ἀντικειμένων τῆς Στενώτερης Πατρίδος, ἐνῷ τὸ στάδιον τῆς συσχέτισεως τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν ξεχωριστῶν ἰδιοτήτων τῶν, ἀρχίζει νὰ συνειδητοποιεῖται εἰς τὰ περισσότερα παιδιά μόλις κατὰ τὸ (11ον) ἐνδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

Γ'

Προδιαγράφεται σαφῶς καὶ ἡ μορφή τῆς διαρθρώσεως τῆς Πατριδογνωστικῆς διδασκαλίας ἐνῷ τελικὰ γεννᾶται ἤδη καὶ προβάλλει τὸ ἐρώτημα:

Πότε ἡ ἀντίληψις τῶν ἀντικειμένων τῆς Στενώτερης Πατρίδος μετουσιοῦται γιὰ τὸ παιδί εἰς ἐπίζησιν.

Πότε ἡ πληθὺς τῶν Πατριδογνωστικῶν ἐποπτειῶν ἐπιδρᾷ ὡς Πατριδογνωστικὴ ἐπίζησις;

Πότε τὰ ἀντικείμενα τοῦ περιβάλλοντος κόσμου τῆς Στενώτερης Πατρίδος προβάλλουν καὶ γίνονται σύμβολα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ἢ Πατριδογνωστικὴ Ἀγωγή καὶ ἡ Ἀγάπη ἢ Πατριδογνωστικὴ;

Μπορεῖ ἀναμφιβόλως τὸ παιδί μὲ τὰ ὡς ἄνω στάδια καὶ τὰς μορφὰς τῆς Πατριδογνωστικῆς διδακτικῆς Μεθόδου νὰ ἐσχημάτισε ἀντιλήψεις γιὰ τὰ ἀντικείμενα τῆς Στενώτερης Πατρίδος, ἀλλὰ δὲν συνδυάζει μέσα του καὶ ἐπιζητήσεις Πατριδογνωστικὰς, δεδομένου ὅτι ὡς Πατριδογνωστικὲς ἐπιζητήσεις δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀντιλήψεων καὶ ἐποπτειῶν τοῦ περιβάλλοντος κόσμου τῆς Στενώτερης Πατρίδος, ἀλλὰ βαθειᾶς καὶ συγκλονιστικῆς ἀγάπης καὶ ἀξιολογικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ περιβάλλοντος κόσμου τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

Υ

Καὶ γιὰ νὰ ολοκληρώσωμεν ἤδη ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἀξιολογικῆς ἐκτιμήσεως, παρατηροῦμεν ἐν ἐπιλόγῃ τὰ κάτωθι:

Εἰς τὴν ἐννοίαν δηλαδὴ τῆς Στενώτερης Πατρίδος ἐγκλείονται αἱ κάτωθι κατευθυντήριοι ἀξίαι τῆς Ζωῆς.

Ἡ Ὁμορφιά,

Ἡ Ἀλήθεια,

Ἡ Ἠθικότης, καὶ

Ἡ Θρησκευτικότης.

Μέσα δὲ εἰς τὴν Πυθαγόρειον αὐτὴν τετρακτῦδα τῶν Ἀξιῶν ἐνυπάρχει καὶ ἡ Μορφή ἐκείνη τῆς Ἀγωγῆς ἢ ὅποια ἐξασφαλίζει τὴν ἐπίζησιν καὶ τὸν βαθὺν δεσμὸν τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ ἔδαφος τῆς Στενώτερης Πατρίδος τοῦ.

Εὐριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙ

Τοῦ κ. ΣΑΒΒΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Δ/ντοῦ τοῦ 4ου Δημ. Σχολείου Δράμας

Εἰς τὸν χώρον τῆς διδακτικῆς δεοντολογίας καὶ τῆς σχολικῆς πράξεως σημαντικὴν θέσιν κατέχουν αἱ ὑποδειγματικαὶ διδασκαλῖαι. Μερικοὶ μάλιστα συγγραφεῖς συνηθίζουν εἰς τὰ συγγράμματά των περὶ Διδακτικῆς νὰ παραθέτουν πρακτικὰ γενομένων τοιούτων διδασκαλιῶν. Τὸ ἰδανικὸν δὲ εἶναι, κατὰ τὰ διοργανούμενα ἐκάστοτε παιδαγωγικὰ συνέδρια, τὴν θεωρητικὴν εἰσήγησιν περὶ τὴν διδασκαλίαν ἐνὸς μαθήματος, νὰ ἀκολουθῇ ὑποδειγματικὴ διδασκαλία.

Τὸ ὅλον θέμα ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ «διδακτικοῦ ἀξιώματος τῆς παραδειγματικῆς Διδασκαλίας καὶ Μαθήσεως», ποῦ διέτύπωσε ὁ Γερμανὸς Διδακτικὸς (Wagenschein) Εἶναι «μεταφορὰ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ προπαντὸς εἰς τὸν τρόπον διδασκαλίας τῆς κατ' ἐκλογὴν διδακτικῆς ὕλης, δηλαδὴ εἰς τὸν τρόπον ἐπαφῆς τοῦ μαθητοῦ μὲ τὴν διδακτικὴν ὕλην»¹.

Ὑποδειγματικὴ εἶναι ἡ διδασκαλία, ὅταν γίνεται εἰς μίαν σχολικὴν τάξιν δι' ἓνα, ἐπὶ πλεόν τοῦ διδακτικοῦ, εἰδικώτερον σκοπὸν. Γίνεται δηλαδὴ μία ἀρτία διδασκαλία πρὸς χάριν τῶν σπουδαστῶν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν εἰς τὰ προσηρτημένα εἰς αὐτὰς πρότυπα Δημοτικὰ σχολεῖα, διὰ παρόμοιον σκοπὸν, ἐπίσης, εἰς τὰ πειραματικὰ τῶν Πανεπιστημίων, εἰς τὰ πρότυπα Δημοτικὰ σχολεῖα ἢ τὰς προτύπους τάξεις τῶν ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν, εἰς σχολεῖα ὅπου οἱ διδάσκαλοι ἐπιδίδονται εἰς συστηματικὴν ἐπιμόρφωσιν των (καὶ εἶναι τότε ἡ καλυτέρα ἴσως ἐσωσχολικὴ των δρᾶσις), ἐνώπιον γονέων, κ.λ.π.

Ἄλλοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρον «Παραδειγματικὴ διδασκαλία». Ὑπάρχουν ὅμως ὠρισμένοι διαφοραὶ μεταξὺ ὑποδειγματικῆς καὶ παραδειγματικῆς διδασκαλίας. Ἡ πρώτη ἔχει ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τὴν τελειότητα καὶ τὴν πληρότητα. Εἶναι δηλαδὴ μία ἰδεώδης ὠριαία διδασκαλία κατὰ τὴν ὁποῖαν ὅλα γίνονται μὲ γνώμονα τὸ «δέον γενέσθαι», ὥστε οἱ παρακολουθοῦντες νὰ ἴδουν τί πρέπει νὰ γίνῃ εἰς μίαν διδακτικὴν ὥραν ἐπὶ συγκεκριμένης ὕλης, μὲ ὠρισμένην μορφήν διδασκαλίας, πορείαν, κλπ. ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἐπιδιωκόμενος διδακτικὸς σκοπὸς «διὰ τῆς συντομωτάτης, ἀσφαλεστάτης καὶ μορφωτικωτάτης ὁδοῦ», ὅπως ὀρίζει ἡ Διδακτικὴ.

Ἡ παραδειγματικὴ εἶναι ἐπίσης μία διδασκαλία «συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς διδακτικῆς καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν τῆς νὰ παρέχῃ παρόδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς εἰδικούς, οἱ ὅποιοι συμβαίνει νὰ τὴν παρακολουθοῦν». Δὲν εἶναι ὅμως πάντοτε «ὑψηλοῦ ἐπιπέδου», ἰδεώδης, ὅπως ἡ ὑποδειγματικὴ. Εἶναι καλυτέρα, — πρέπει νὰ εἶναι

— ἀπὸ μίαν καθημερινήν, «τρέχουσάν» διδασκαλίαν. Μπορεῖ νὰ λαμβάνῃ χώραν μεταξὺ τῶν διδασκάλων ἐνὸς πολυθεσίου ἢ τὸ πολὺ δύο—τριῶν σχολείων καὶ εἰς προτύπους τάξεις, μὲ σκοπὸν κυρίως νὰ καταδειχθῇ, τί δύναται νὰ γίνῃ ἀπὸ κάθε διδάσκαλον εἰς καθὲ διδακτικὴν ὥραν ὥστε ἡ ὅλη καθημερινὴ διδακτικὴ ἐνέργεια τοῦ διδάσκοντος νὰ στοιχῇ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ποῦ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἀσκήσιν τοῦ παιδευτικοῦ του ἔργου.

Ἔτσι κάθε ὑποδειγματικὴ διδασκαλία εἶναι συγχρόνως καὶ παραδειγματικὴ, ἐνῶ καθὲ παραδειγματικὴ δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην ὑποδειγματικὴ, δηλαδὴ «διδασκαλία κα-νών».

Ἐκ τῶν τοιούτων διδασκαλιῶν οἱ παριστάμενοι θὰ ἀντλήσουν δι' ἐπιλογῆς τὰ στοιχεῖα ποῦ θὰ τοὺς χρησιμεύσουν εἰς τὸ διδακτικὸν των ἔργον. Εἶναι διὰ τὸν διδάσκαλον ποῦ παρακολουθεῖ μίαν παραδειγματικὴν ἢ ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν, τὸ κέρδος μέγα, διότι «ἡ δυνατότης νὰ μεταφέρῃ κανεὶς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν γνώσιν των ἀπὸ τῆς μῆς εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν, εἶναι ἓνα βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Παραδειγματικοῦ καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα ἐξευρέσεως λύσεων, τρόπων ἐργασίας καὶ τεχνικῆς». Φυσικὸν ἐπακόλουθον εἶναι ὁ προβληματισμὸς καὶ ἡ ἐν γένει βελτίωσις τῶν παρισταμένων.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μῆς ὑποδειγματικῆς ἢ παραδειγματικῆς διδασκαλίας ἀπαραίτητοι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι προϋποθέσεις:

1) Διδάσκαλος (διδασκάλισσα) μὲ ἐπαρκὴ διδασκαλικὴν πείραν ἐν συνδυασμῷ μὲ ἱκανὴν θεωρητικὴν, ψυχοπαιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν κατάρτισιν.

2) Κανονικὸς ἀριθμὸς μαθητῶν εἰς τὴν τάξιν ποῦ θὰ χρησιμοποιηθῇ (25—30 περίπου).

3) Κατάλληλος ἐπιλογὴ τῆς διδακτέας ὕλης. Ἐνδείκνυται ἡ μικρὰ εἰς ἑκτασιν μὲ θάσιν τὰς ἀρχὰς τῆς θεωρητικότητος καὶ συνολικότητος.

4) Καλὴ προετοιμασία τῶν ἀπαιτουμένων ἐποπτικῶν μέσων καὶ ἱκανὴ χρῆσις των ὥστε, τόσον τὸ δυνατόν καλύτερον καὶ ὑπὸ τοῦ κάθε μαθητοῦ νὰ γίνῃ πλήρης ἡ παρατήρησις τοῦ διδακτέου καί, ὅπου ἀπαιτεῖται, νὰ συμμετέχῃ αὐτὸς εἰς τὸ πείραμα, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὁ «κλονισμὸς» τῶν γνωστῶν παραστάσεων ποῦ ἔχουν οἱ μαθηταὶ δι' αὐτό. Ἔτσι τοὺς πλησιάζομεν εἰς τὸ «γόνιμον σημεῖον» κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς μορφώσεώς των.

5) Καλὸς ὑπολογισμὸς καὶ ὁψογος ἐκμετάλλευσις τοῦ χρόνου τῆς διδασκαλίας.

6) Σαφὴς διαγραφὴ τοῦ σκοποῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ ὑποδειγματικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία, τῆς συγκεκριμένης διδακτικῆς ὕλης.

7) Ίδιαίτερα φροντίς θά πρέπη νά καταβληθῇ ἐπίσης διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διδακτικῶν ἀρχῶν τῆς αὐτενεργείας καὶ τῆς ἐργασίας.

8) Ἀπὸ πλευρᾶς μεθόδου καὶ πορείας διδασκαλίας, ἀπαιτεῖται ἡ ρεαλιστικὴ καὶ ἐλευθέρᾳ ἀντιμετώπισις τῶν μεταβαλλομένων συνθηκῶν, κατὰ τὴν διδακτικὴν ἐνέργειαν, ἐφαρμογὴ καὶ χρῆσις τοῦ ἐνδεικνυομένου εἰς τὴν περίπτωσιν. Ἡ διαμόρφωσις ἐν ἀρχῇ «καταστάσεως μαθήσεως», ἐν συνεχείᾳ μιᾶς καμπύλης ἐντάσεως (ἀνοδος ἐν ἀρχῇ τῆς διδακτικῆς ὥρας, ἀκμὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τετάρτου, πτώσις κατὰ τὸ τελευταῖον), εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητοι ὅροι.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω διαγραφομένων πρέπει ἀκόμη νά ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὰ ἑξῆς:

Τὴν ὑποδειγματικὴν θά κάμῃ ὁ διδάσκαλος μόνον μὲ ἰδικούς του μαθητάς, εἰς τὴν ἰδικὴν του αἴθουσαν καὶ εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις εἰς ἄλλην αἴθουσαν.

Χρόνος κατάλληλος κρίνεται ὁ μεταξὺ Ὀκτωβρίου — Ἀπριλίου, διὰ δύο λόγους: Πρῶτον, διότι οἱ μαθηταὶ κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον φθάνουν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἐπιδόσεώς των, καὶ δεύτερον, διὰ νὰ ὑπάρχουν χρονικὰ περιθώρια ἐφαρμογῆς τῶν παρουσιασθέντων, ἀπὸ τοὺς παρακολουθήσαντας, εἰς τὰς τάξεις των. Τὸ σὺνθηδες φαινόμενον νὰ διεξάγωνται αἱ ὑποδειγματικαὶ μετὰ τὸν Μάϊον, μὲ τὰς θερμὰς διακοπὰς ἐπὶ θύραις, κρίνεται ὡς μέτρον ὄχι πολὺ ὠφέλιμον πρακτικῶς. Παράτασις τῆς ὑποδειγματικῆς πέραν τῶν 45' ἐπιτρέπεται μόνον — καὶ μάλιστα μέχρι 15-20' — προκειμένου νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ τριμερὴς πορεία ἐπὶ ἐνός μεγάλου κεφαλαίου ἀναγνώσεως φέρ' εἰπεῖν, ἐάν δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ συνέχισις εἰς δευτέραν διδακτικὴν ὥραν.

Ἡ ὑποδειγματικὴ διδασκαλία γενικῶς εἶναι μία κατάστασις ἀφύσικος καὶ διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ διὰ τοὺς μαθητάς λόγῳ τῆς παρουσίας ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν παρακολουθούντων. Βεβαίως δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας ἔρευναν, ποὺ νὰ μᾶς δίδῃ ἀκριθεῖς στοιχεῖα περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν μαθητῶν εἰς παρομοίας περιστάσεις. Πάντως βλέπομεν ἀλλαγὴν συμπεριφορᾶς. Οἱ ἄριστοι μαθηταὶ ἐνίοτε «λουφάζουν», ἀποφεύγουν τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν, εἰς τὸ μάθημα, ἴσως ἐπειδὴ συστέλλονται καὶ φοβοῦνται μήπως πως εἰποῦν ἐνώπιον «ξένων» κάτι τὸ ἐσφαλμένον. Ἀντιθέτως ἄλλοι, ὑστεροῦντες, κλπ., κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας, ὑστεροῦντες, κλπ., κατὰ τὴν ὑποδειγματικὴν δραστηριοποιούνται καὶ ἐπιδεικνύουν συμμετοχὴν καὶ διαφέρον ἀσύνθηδες διὰ τὸ μάθημα. Προσέχουν, ὁμιλοῦν, ἐρωτοῦν καὶ δίδουν ἀπαντήσεις ὁποσδήποτε, (κάτι παρόμοιον μάλιστα γίνεται καὶ κατὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν διδάσκαλον βασικὴ προϋπόθεσις εἶναι νὰ διατηρῇ αὐτός τὴν ψυχραιμίαν του καὶ νὰ κινῆται μὲ διδακτικὴν ἀνεσάν καὶ εὐελίειαν.

Μερικοὶ διδάσκαλοι φρονοῦν ὅτι εἰς τὴν μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ μῖδος ὑποδειγματικῆς συντελεῖ ἡ δοκιμαστικὴ διεξαγωγὴ τῆς τὴν προηγουμένην. Ἄν ὅμως αὐτὸ βοηθῇ εἰς τὸ νὰ μειωθοῦν τὰ σφάλματα, ἰδίᾳ τοῦ διδασκάλου, δύναται παραλλήλως νὰ ζημιώσῃ τὴν φυσικότητα τῆς διδασκαλίας, τὴν αὐθόρμητον συμμετοχὴν τῶν μαθητῶν, πρᾶγμα ποὺ οἱ παρακολουθοῦντες ἐπισημαίνουν δυστροποῦντες, καὶ σχηματίζουν τὴν γνώμην ὅτι εὐρίσκονται ἐνώπιον θεατρικῆς σκηνοθεσίας καὶ διδακτικῆς φενάκης. Δοκιμὴ δύναται νὰ γίνῃ ἐνωρίτερον, ἀλλὰ μὲ ἄλλο διδακτικόν κεφάλαιον αὐτοῦ τοῦ μαθήματος. Πρὸς παντὸς ὅμως συντελεστικὰ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑποδειγματικῆς εἶναι ἡ καλὴ διδασκαλία εἰς κάθε μάθημα, κάθε ἡμέραν. Ἀλλωστε τὰ τυχόν σφάλματα ποὺ θά συμβοῦν δὲν πρέπει τόσον νὰ φοβίζουσιν τὸν διδάσκοντα εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, διότι ἴσως βοηθοῦν περισσότερο τοὺς παρακολουθοῦντας. Καὶ διὰ νὰ κάμωμεν μιᾶν παραλλαγὴν τῆς φράσεως τοῦ (M. Flandrin) «μπορεῖ ἀθελήτως νὰ κάμωμεν σφάλματα, ἀλλὰ τὸ καλὸν θά μείνῃ».

Ἐνδεικνύεται μόνον εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίζουν γενικῶς ποῖον κεφάλαιον θά διδαχθῇ, διὰ νὰ προετοιμασθοῦν καταλλήλως.

Συνήθως μετὰ τὴν ὑποδειγματικὴν λάμβάνει χώραν κριτικὴ συζήτησις ἀπὸ τοὺς παρακολουθοῦντας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν Καθηγητοῦ, Ἐπιθεωρητοῦ, Διευθυντοῦ Σχολείου, κλπ. Διὰ νὰ ἀποβῇ ὅμως ἐποικοδομητικὴ ἡ τοιαύτη συζήτησις πρέπει προηγουμένως ὁ διδάσας νὰ κάμῃ ἀνάλυσιν τῶν παραγόντων μαθήσεως: Διδασκάλου — Μαθητοῦ — διδακτέας ὕλης. α) Ὅσον ἀφορᾷ τὸν διδάσκαλον θά ἀναφέρῃ ὀλίγα τινὰ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅ,τι θεωρεῖ χρήσιμον, ἐξυηρητοῦν τὴν ἐνημέρωσιν τῶν παρισταμένων (περὶ τοῦ τόπου ὅπου προηγουμένως εἰργάσθη, μὲ ποῖας τάξεις, εἰς ποῖον τύπον σχολείου, μὲ ποῖας μεθόδους, κλπ.).

β) Ὡς πρὸς τοὺς μαθητάς θά παραθέσῃ ἀδρομερῶς στοιχεῖα ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάρθρωσιν τῆς τάξεως (φύλον, ἀριθμὸς μαθητῶν κλπ.), ἂν ὑπάρχουν ἀνώμαλοι, ἀνώριμοι, δύσκολοι μαθηταί, κ.ά.

γ) Τέλος θά ἀναφέρῃ καὶ ὀλίγα καὶ περὶ τῆς διδακτέας ὕλης: τὴν φύσιν τῆς, τὰς τυχόν δυσχερείας ποὺ παρουσιάζει, τὸν συγκεκριμένον σκοπὸν ποὺ ἐπιδιώκει ἡ διδασκαλία τῆς, διατὶ ἐφηρμόσθη ἡ α' μέθοδος, ἡ β' πορεία κ.ά. Μία τοιαύτη ἐνημέρωσις βοηθῇ πολὺ εἰς τὴν διαλεύκανσιν τυχόν σκοτεινῶν σημείων, εἰς τὴν ὁρσιν ἀμφιβολιῶν καὶ παρανοήσεων καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς συντελεσθείσης, κατὰ τὴν ὑποδειγματικὴν, ἐργασίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ πάντα ὑπάρχουν περιθώρια διὰ μιᾶν ἐποικοδομητικὴν συζήτησιν μὲ κατάληξιν τὸν προβληματισμὸν καὶ τὴν ἐξέυρεσιν λύσεως εἰς διδακτικὰ προβλήματα.

Τὸ παιδικὸ βιβλίον στὴν Ἑλλάδα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΜΑΝΩΛΗ
Μετεκπαιδευθέντος διδασκάλου

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς φίλους τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τὰ βιβλία. Χάρη σ' αὐτὰ μαθαίνομε τὴν πρόοδο καὶ τὴν εξέλιξη τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ γενικὰ τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ. Τὰ βιβλία εἶναι ἐκεῖνα ποὺ μᾶς πληροφοροῦν ποῖός ἦταν ὁ ἄνθρωπος σὲ παλαιότερες ἐποχές, πῶς περνοῦσε τὴ ζωὴ του καὶ ποῖά ἦταν ἡ πρόοδος καὶ οἱ ἐπιτεύξεις του στοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος.

Μὲ τὸ βιβλίον μποροῦμε ὅποια ὥρα θελήσουμε νὰ φέρωμε μπροστὰ μας συγγραφεῖς πεθαμένους ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια καὶ νὰ κουβεντιάσωμε μαζί τους σοφοὺς, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες. Κι' αὐτοὶ πάντα πρόθυμοι καὶ καλόκαρδοι μᾶς πληροφοροῦν γιὰ ὅ,τι τοὺς ζητήσωμε. Γιὰ γνώσεις ἐπιστημονικῆς, γιὰ καλλιτεχνικὰ μυστικά, γιὰ διδάγματα φιλοσοφικά. Ἀπὸ τὴ συντροφιά μὲ τὸν κόσμον τοῦ βιβλίου πολλὰ πνευματικά ἐγασθὰ ἔχομε νὰ κερδίσωμε. Ἀπὸ τὰ βιβλία ἀποκτοῦμε τὴ μόρφωση, τὴ σοφία ποὺ εἶναι τὸ πιὸ πολῦτιμον κεφάλαιο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ.

«Ὅλα μποροῦμε νὰ τὰ χάσωμε» λέγει ὁ Σπ. Μελάς «τίς θέσεις, τὰ πλοῦτη, τὰ εἰσodήματα. Οἱ θησαυροὶ ὅμως, ποὺ συγκεντρώνει μέσα μας μιὰ γερὴ μόρφωση, δὲν χάνεται ποτέ. Ὅποιος καὶ νᾶναι οἱ ἐναντιότητες τῆς τύχης, ὅ,τι καὶ νὰ μᾶς εὖρη, τέλεια νὰ καταστραφοῦμε, ἐάν ἔχομε μόρφωση θὰ μπορέσουμε νὰ θροῦμε γρήγορα τὸ κουράγιο νὰ ξεχάσουμε καὶ τὸν τρόπο νὰ ξαναχτίσουμε ὅ,τι γκρεμίστηκε. Νὰ ξαναφτιάξουμε τὴ ζωὴ μας».

Μὰ τὰ βιβλία δὲν μᾶς δίνουν μονάχα γνώσεις. Μᾶς χαρίζουν καὶ εὐχάριστα συναισθήματα. Ἡ ἀνάγνωση ἐνός βιβλίου, καλὰ διαλεγμένου, ἐξευγενίζει καὶ μαλακώνει τὴν ψυχὴ μας καὶ τὴν ἀνεβάζει ψηλότερα ἀπὸ τίς πεζέες ἀσχολίαις τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Τὸ βιβλίον δὲν εἶναι μόνο γιὰ τὸν ὥριμον ἀνθρώπον. Γοητεύει ὅλες τίς ἡλικίες καὶ πιὸν πολλὴ τὴν παιδική, ποὺ ἀκόμα βρίσκεται στὸν φτερωτὸν κόσμον τοῦ οὐνείρου καὶ τοῦ παραμυθιοῦ. Πρέπει λοιπὸν πλῆθι στὰ βοηθητικά κείμενα τῶν μαθημάτων νὰ παρέχωμε στοὺς μαθητὰς καὶ βιβλία μὲ διαφορετικὸ περιεχόμενο, γιατί μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδραση ποὺ ἀσκει στὴν ψυχὴ καὶ στὸν χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ ἓνα καλὸ βιβλίον.

«Ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους παράγοντες μορφώσεως καὶ διαπαιδαγωγήσεως τοῦ παιδιοῦ» λέγει σύγχρονος συγγραφεὺς παιδικῶν βιβλίων «ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ σχολικοῦ βιβλίου, εἶναι καὶ τὸ παιδικὸ βιβλίον, ποὺ ξεκουράζει, ψυχαγωγεῖ καὶ μορφώνει. Τὸ παιδικὸ βιβλίον πρέπει ν' ἀντικαθρεφτίζῃ σωστὰ τὴν πραγμα-

τικότητα, νὰ ἐξυψώσῃ τὸ συναισθημα καὶ νὰ διευρύνῃ τοὺς πνευματικοὺς ὁρίζοντες τοῦ παιδιοῦ».

«Τὸ παιδικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον» ὅπως λέγει καὶ ἡ Ἀντιγόνη Μεταξά «δὲν ἔχει σκοπὸ μονάχα νὰ προσφέρει στοὺς μικροὺς του ἀναγνώστες τὴν ψυχαγωγίαν καὶ τὴν τέρψη, ἀλλὰ νὰ σταθῇ δίπλα στὸ μαθητικὸ βιβλίον καὶ νὰ συμπληρώσῃ τίς γνώσεις τοῦ σχολείου. Νὰ γίνῃ ἓνας πολῦτιμος βοηθὸς τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ σπιτιοῦ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργο τους, τόσο στὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν ὅσο καὶ στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ τους διαπαιδαγώγησιν. Νὰ τοὺς καλλιεργήσῃ τὴν ἀγάπην στὸ διάβασμα, νὰ τοὺς γνωρίσῃ, βαθμιαίᾳ, τὰ κείμενα τῶν μεγάλων συγγραφέων, νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὰ εὐγενῆ συναισθήματα, νὰ τοὺς τονώσῃ τὸ πατριωτικὸ φρόνημα καὶ τὴ θρησκευτικὴ πίστη».

Πρέπει ὅμως σὰν γονεῖς καὶ δασκάλοι πρῶτα νὰ κάμωμε μιὰ αὐστηρὴ καὶ συστηματικὴ ἐπιλογὴ τῶν βιβλίων κι ὕστερα νὰ τὰ δώσωμε στὰ χέρια τῶν παιδιῶν. Τὸ καλὺτερον θὰ ἦταν πρῶτα νὰ διαβόζεται τὸ βιβλίον ἀπὸ τοὺς μεγάλους, νὰ ἐλέγχεται ἡ ποιότητά του, στὸ περιεχόμενον, στὴν καλαισθητικὴ ἐμφάνισιν, στὴν καλὴ ἐκτύπωση μὲ ἐκλεκτὸ χαρτὶ καὶ εἰκόνες, καὶ κατόπιν νὰ παραδίδεται στὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ. Ἕνα ἄλλο σημεῖο βασικὸ καὶ σπουδαῖον ποὺ πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας στὴν ἐκλογὴ τῶν βιβλίων εἶναι τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ ποὺ κυριαρχοῦν στὰ διάφορα στάδια τῆς ἡλικίας του.

Νὰ τῶρα ἓνας κατάλογος ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσῃ στὰ νὰ διαλέγωμε τὰ βιβλία ποὺ θὰ προσφέρωμε στὰ παιδιὰ.

Μέχρι 6 ἐτῶν: Στὴν ἡλικία αὕτη πρέπει νὰ προετοιμάζωμε τὸ παιδί γιὰ τὴν ἀνάγνωση. Συνδυάζει πολὺ γρήγορα τὰ λόγια ποὺ τοῦ λέμε μὲ τίς εἰκόνες ποὺ βλέπει. Ἔτσι τὰ βιβλία ποὺ θὰ τοῦ δίνωμε πρέπει νὰ εἶναι μὲ χρωματιστὰς εἰκόνες καὶ μὲ λίγες λέξεις.

Ἀπὸ 6—11 ἐτῶν: Γιὰ νὰ ἀναπτύξωμε τὴ φαντασίαν τοῦ παιδιοῦ, τὰ βιβλία μὲ παραμύθια εἶναι τὰ πιὸ κατάλληλα στὴν ἡλικία αὕτη.

Τὴ μορφωτικὴ ἀεία ποὺ ἔχει τὸ παραμῦθι γιὰ τὸ παιδί τὴν τονίζει ἡ σύγχρονη Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη. Ὁ Παιδαγωγὸς Ἀντώνιος Ἰσηγόνης λέγει ὅτ «ὁ παῖς ἀκροώμενος ἢ ἀφηγούμενος παραμῦθια καθίσταται ἀσυνειδήτως κάτοχος τοῦ γλωσσικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ἐθίζεται εἰς τὴν ἀκριβὴ καὶ σαφὴ διατύπωσιν διανοημάτων καὶ συναισθημάτων».

Τὸ παραμῦθι ὅμως ὄχι μονάχα μορφώνει ἀλλὰ καὶ ψυχαγωγεῖ. Μᾶς ἔχει κρατήσει εὐχάριστη συντροφιά στίς πιὸ ὁμορφες ὥρες

της ζωής μας. Με το παραμύθι περάσαμε τα παιδικά μας χρόνια κοντά στο τζάκι, πάνω στα γόνατα του παππού και μ' αυτό ταξιδέψαμε σε κόσμους γεμάτους όνειρο και μαγεία.

«Το παραμύθι!» λέγει ο Στ. Σπεράντζας «είναι το ωραιότερο άνθος της λαϊκής φαντασίας. Και τη γοητεία του δεν θα τη χάσει ποτέ, όσο υπάρχουν παιδιά κι όσο υπάρχουν μεγάλοι, που διατηρούν την παιδική του ψυχή ως τα γεράματα του. Μας έχει μείνει κληρονομιά από παλιούς καιρούς όταν οι ώρες περνούσαν μαλακές, γεμάτες από πολύ μικρές φροντίδες, όταν την υποβλητική ακηνογραφία του τζακιού με την ανθισμένη φλόγα της χειμωνιάτικης τριανταφυλλιάς, δεν την είχαν αντικαταστήσει ακόμα τα ήλιθια σώματα της κεντρικής θέρμανσης. Η σημερινή πραγματικότητα, ή πολυθρόνη και αντιποιητική ζωή των αστικών κέντρων, άνετρεψαν την παλαιά τάξη των έντυπώσεων κι έκαναν το άφηγηματικό παραμύθι να διατρέχει θανάσιμη κρίση. Για τον κόσμο όμως του χωριού και του υπαίθρου, για τον κόσμο των ναυτικών και των ψαράδων, το παραμύθι είναι και θα μείνει ένα είδος ζωντανό, γεμάτο παλμό. Κι αν από τα κέντρα έλειψαν οι παραμυθόδες, που θα μπορούσαν να αφηγηθούν, το παραμύθι και πάλι δεν θα χαθεί, αφού περνά στα βιβλία και από κει διαδίδεται δηληστα από τα παιδιά, μα ακόμα κι από τους μεγάλους».

Αφού λοιπόν τα παραμύθια έχουν τόση παιδαγωγική αξία για το παιδί πρέπει να του προσφέρουμε τέτοια, αφού προηγουμένως κάμουμε μία προσεκτική επιλογή.

«Πάντως όλα τα παραμύθια» όπως παρατηρεί ο παιδαγωγός Σπ. Παγιατάκης «δεν είναι κατάλληλα για το παιδί. Γενικώς πρέπει να αποφεύγουμε τα χονδροειδή και ακαλαίσθητα παραμύθια, ως και εκείνα τα οποία δύνανται να προκαλέσουν βίαιας συναισθηματικές αντιδράσεις (φόβον, τρόμον, υπερβολική λύπη, μεγάλη αγωνία κ.λ.π.)». «Ας αποφεύγουμε επίσης παραμύθια, τα οποία εξωραίζουν υπερμέτρως την πραγματικότητα και υποθάλητουν έλπίδες, τις οποίες μοιραίως θα διαψεύση ή σκληρά πραγματικότητα».

Από 11—12 ετών: Στην ηλικία αυτή για να αξιοποιήσουμε στο παιδί τα μεγάλα συναισθήματα, τη γενναιοφροσύνη, τον ήρωισμό, την αγνότητα, πρέπει να δίνουμε στα παιδιά βιβλία με παραδόσεις και έθιμα όλων των χωρών. Επίσης διάφορες ανθολογίες με ποιήματα και διηγήματα ως και βιογραφίες μεγάλων ανδρών, είναι κατάλληλα διναγνώσματα στο στάδιο αυτό της παιδικής ηλικίας.

Β' ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Αφού όπως είδαμε το παιδικό βιβλίο έχει τόση μεγάλη αξία για τη διάπλαση της ψυχής και του χαρακτήρα του παιδιού, ήταν εύνοημο και στη χώρα μας να καλλιεργηθεί

και να ικανοποιηθεί τα διαφέροντα της ηλικίας αυτής.

Έτσι πολλοί είναι οι νεοέλληνες συγγραφείς που καταπιόστηκαν με το είδος της παιδικής φιλολογίας, και μία προσεκτική ματιά στη νεώτερη λογοτεχνία μας θα μας δώσει πολλά έργα που είναι προορισμένα για τα παιδιά. Έργα που έχουν γραφή με σκοπό να διδάξουν, να φρονηματίσουν και να ψυχαγωγήσουν την παιδική ηλικία.

Πολλοί είναι οι νεοέλληνες λογοτέχνες, που παράλληλα στις συλλογές διηγημάτων, στα μυθιστορήματα και στα θεατρικά τους έργα, έγραψαν και έργα προορισμένα να διαβάζονται από τα παιδιά. Άλλοι πάλι που ασχολήθηκαν αποκλειστικά με το είδος αυτό της συγγραφής παιδικών βιβλίων, όπως είναι ή Πηνελόπη Δέλτα κ.ά.

Ας ανατρέξουμε όμως στη νεώτερη λογοτεχνία μας για να παρακολουθήσουμε χρονολογικά αυτήν την εξέλιξη των ελληνικών παιδικών εκδόσεων.

Πρώτος ο Λέων Μελάς στα 1858 έπεδόθη στη συγγραφή βιβλίων για την παιδική και νεανική ηλικία και δημοσίευσε αξιόλογα έργα όπως «Ο Γεροστάθης», «Ο Μικρός Πλούταρχος» κ.ά. Ο Γεροστάθης είναι διασκευή ξένου γαλλικού έργου κι είναι γραμμένο για να φρονηματίση τους νέους. Απέβλεπε δε στο να διδάξη και να νοθετήσει τα παιδιά μ' ένα πλήθος από αλήθειες και ήθικά παραγγέλματα, χρήσιμα για τον αύριον αγώνα της ζωής τους. Ακόμα δε και σήμερα θα αποτελούσε ένα πολύ καλό παιδικό ανάγνωσμα, αν δεν παρουσίαζε γλωσσική δυσκολία.

Στα 1889 ο Αλέξανδρος Πάλλης εκδίδει την ποιητική συλλογή «Τραγουδάκια για παιδιά», που κατέχει μία ξεχωριστή θέση ανάμεσα στους συγγραφείς παιδικών βιβλίων στη χώρα μας. Ο Παλαμάς μας λέγει ότι τα «Παιδικά τραγούδια του Πάλλη είναι τα μόνα ποιήματα της προκοπής που απέκτησαμεν, και μοσχοβολούν από θυμάρι των βουνών της Ρούμελης και από την αύραν του Αιγαίου». Τα παιδικά ποιήματα του Πάλλη αγαπήθηκαν πολύ από τα παιδιά, και πολλά δημοσιεύθηκαν σε αναγνωστικά των τάξεων του Δημοτικού. Είναι γεμάτα χάρη και δροσιά και παρουσιάζουν το παιδί να κινείται μέσα σ' ένα δικό του κόσμο γεμάτο όνειρο και μαγεία. Ο «Φουντούκος», ο «Σκύλος», τα «Καλημερούδια» και ο «Κώστας» είναι από τα καλύτερά του παιδικά ποιήματα.

Όλα του τα ποιήματα ακόμα και σήμερα διαβάζονται από τον παιδόκοσμο εύχαριστα, γιατί «Ο Πάλλης είναι ποιητής, κι ο λυρισμός του είναι πηγαίος και αβόρμητος».

«Ο Πάλλης με τα παιδικά του ποιήματα», όπως λέγει ο Κ. Δημαράς, «παρουσιάζεται πρωτοπόρος μιας καινούργιας παιδαγωγικής, στηριγμένης στη συνείδηση της ιδιοτυπίας του παιδιού, στο σεβασμό της ψυχής του παιδιού, στη γνώση των αναγκών του. Είτε

γράφει πρωτότυπα, είτε μεταφράζει, Εεχύνεται από τὰ παιδικά του ποιήματα κέφι, δροσιά, ή χαρά τής ψυχής».

Τὰ «Παιδικά τραγούδια» επίσης του Γ. Βιζυηνού υπήρξαν μεγάλη προσφορά στον κόσμο του παιδιού. Ο Γεώργιος Βιζυηνός με τὰ παιδικά του ποιήματα έγινε κι' αναδείχτηκε ό κατ' έξοχήν ποιητής των παιδιών. Για τὰ ποιήματα αυτά του Θρακιώτη ποιητή, ό συμπατριώτης του Περικλής Παπαχριστοδούλου παρατηρεί τὰ έξής: «Τὰ παιδικά τραγούδια του Γ. Βιζυηνού διακρίνονται για τή σύλληψή τους, τὸ περιεχόμενό τους, τήν ομαλή, άφελη κι' άπρoσποίητη λαϊκή γλώσσα τους και για τὰ μέτρα, τούς ρυθμούς και τις όμοιοκαταληξίες τους, που τὰ καθιστούν προσιτά, εύκολομνημόνευτα στα παιδιά, που γιαυτά τάκαμε.

Τὰ τραγούδια αυτά είναι, όπως λέμε πηγαία κατά τήν έμπνευση, άβίαστα κατά τήν έκτέλεση και θαρρείς αυτόματα, δηλαδή σαν νάρχωνται μόνο τους, κρούσταλα νερά από πηγή, και νοήματα και στίχοι και στροφές και όμοιοκαταληξίες, χωρίς νά κουράζουν τὸ Βιζυηνό ποιητή, που τάγραψε. Πραγματικά φυσικά προϊόντα, σαν νάβαι λουλούδια του βουνού, που βγαίνουν όταν έρθη ό καιρός των, χωρίς καμμιά ξένη επέμβαση, χωρίς καμμιά ανθρώπινη επίδραση.

Ο Γεώργιος Βιζυηνός με τὰ παιδικά του τραγούδια έγινε κι' αναδείχτηκε ό κατ' έξοχήν ποιητής των παιδιών, που όξίζει νά τόν διαβάζουμε και νά τόν μελετάμε και μεγάλοι και μικροί, θεωρώντας τον μιá μεγάλη πνευματική δόξα τής Θράκης, δόξα πανελλήνια».

Ο μεγάλος φίλος των παιδιών, ό άξέχαστος Φαίδων τής «Διαπλάσεως» ό Γρηγόριος Ξενόπουλος, αγαπήθηκε από τὰ Έλληνόπουλα με άληθινό πάθος. Σε όλη του τή ζωή στάθηκε κοντά στα παιδιά προσφέροντάς τους ήσυχια και άθόρυβα παιδικά βιβλία, έπιστολές, παιδιάστικες δροσερές ιστορίες, επίκαιρες συμβουλές και πολλά άλλα.

Και όμως ό ίδιος μάς λέει ότι «τή συμβολή μου στο είδος αυτό, τής παιδικής λογοτεχνίας, δέν τή θεωρώ σημαντική κι' αναγνωρίζω ότι άλλοι συνεισέφεραν πολύ άνωτερα, άν όχι και περισσότερα. Για τὸ παιδί δέν εργάσθηκα με πρόγραμμα, με σκοπό, έκ προμελέτης. Ό,τι έκαμα, τὸ έκαμα κατά τύχη, κατ' ανάγκην και μπορώ νά πώ έξ ένστικτου».

Ασχετα όμως από τή γνώμη του αυτή τή γεμάτη μετροφροσύνη, ό Ξενόπουλος κατέχει μιá ξεχωριστή θέση ανάμεσα στους συγγραφείς παιδικών βιβλίων στη χώρα μας.

Στα είκοσιτρία του χρόνια είχε γράψει τήν «Αδελφούλα μου» που είναι τὸ πρώτο παιδικό μυθιστόρημα στη δημοτική γλώσσα. Είχε τὸ θάρρος πρώτος άπ' όλους τούς νεοέλληνες πεζογράφους μας νά καταπιασθή με τὸ παιδικό μυθιστόρημα, κι' ακόμα νά τὸ γράψη στη δημοτική γλώσσα, στη ζωντανή γλώσσα του λαού. Πρωτοδημοσιεύθηκε στο παιδικό περιοδικό «Διάπλασις των παιδων»

που διευθυντής ήταν ό Νικόλαος Παπαδόπουλος. Άπ' εδώ και πέρα ό Ξενόπουλος γίνεται στενός συνεργάτης «στη Διάπλασι» δημοσιεύοντας μεταφράσεις έργων ξένης παιδικής λογοτεχνίας. Τὸ 1896 αναλαμβάνει τήν άρχισυνταξία τής εβδομαδιαίας πιά «Διαπλάσεως». Τις περισσότερες στήλες του περιοδικού αυτού τις έγραψε ό ίδιος ό Ξενόπουλος χωρίς πουθενά νά υπογράφη με τ' όνομά του. Από τή Διάπλασι έρχεται ό έπαφή με τὰ παιδιά και γίνεται ό καλύτερός τους φίλος. Οι πολλές και διάφορες στήλες που είχε καθιερώσει στη «Διάπλασι» κεντρίζουν τή φιλοτιμία και τήν πνευματική άμλλα στα παιδιά που γράφουν και στέλλουν συνεργασίες για δημοσίευση.

Ο Άνανίας τής «Διαπλάσεως» παρατηρεί σχετικά ή Κατίνα Παπά «με τήν εύθυμη ζωντανία του, τήν πειραχτική και καλοκάγαθη αλλά πάντα διδακτική... Η κυρά-Μάρθα με τις παιδιάστικες δροσερές ιστορίες της, όλες χαμογελαστές. Ο σοφός «Φαίδων» με τις επίκαιρες συμβουλές του, τις άνάλαφρες ιστορίες του, που κάθε βδομάδα άσπάζονταν με στοργή όλα τὰ παιδιά δυνατό και άδύνατα, δδिका και δίκαια, καλά και κακά και τὰ κέρδιζε όλα, όλοι αυτοί οι άγρυπνοι, οι άκούραστοι και πολύτιμοι συνεργάτες τής «Διαπλάσεως των Παιδων» ήταν ένας και μόνος, ό Γρηγόριος Ξενόπουλος... Αυτός «Φαίδων», αυτός «Άνανίας», αυτός «Κυρά-Μάρθα», αυτός τὰ πάντα... Κι' ό Ξενόπουλος ύπομονετικός, καλοσύμβουλος, πρόθυμος πάντα νά βοηθήση και νά ένθαρρύνη τήν παιδική και νεανική προσπάθεια των άναγνωστών του, άκούραστος άπαντά στα πολυάριθμα γράμματα που του στέλλουν.

Άνάμεσα στις στήλες τής «Διαπλάσεως» ξεχωριστή θέση κατέχει ή «Σελίς συνεργασίας συνδρομητών».

«Η στήλη αυτή» όπως μάς λέγει ή λογοτέχνης και παιδαγωγός Γεωργία Ταρσούλη «υπήρξε ένα καλλιτεχνικό φυτώριο — τὸ μόνο των τελευταίων πενήντα χρόνων — και τουτο είναι μιá από τις μεγάλες δόξες του Ξενόπουλου. Γιατί από τὸ φυτώριο εκείνο ξεπετάχτηκαν και φούντωσαν μερικά από τὰ θαλερώτερα θλαστάρια τής σύγχρονης λογοτεχνίας μας». Και συνεχίζει: «Χωρίς νά κάνη ποτέ συγκατάβαση σε κανένα, αλλά και χωρίς νά θίξη και χωρίς νά πληγώση ποτέ τήν τόσο εύαίσθητη παιδική ψυχή, υπέδεικνε τα τρωτά, ανέφερε τις άδυναμίες, τόνιζε κι' έπαινούσε τὰ καλά σημεία, και καθοδηγούσε τόν μικρό συνεργάτη στον σωστό δρόμο του ωραίου νεοελληνικού λόγου».

Η «Διάπλαση», τὸ περιοδικό αυτό, περιοδικό πλουτισμένο με έκλεκτό περιεχόμενο στάθηκε ό έπιστήθιος φίλος των παιδιών πάνω από έξήντα χρόνια. Ήταν τὸ περιοδικό που συνήθιζε τὰ παιδιά νά γνωρίσουν και ν' αγαπήσουν τή ζωντανή δημοτική μας γλώσσα και πρακτικά τὰ έξηγούσε νά γράφουν κι' αυτά σ' όλα τὰ είδη του έντεχνου λόγου.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ Ν.Α. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΙΑ ΤΑ ΜΟΝΟΘΕΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Υπό ΕΥΑΓ. ΤΖΑΒΙΔΑ

1)θεσίου Δ. Σχολείου Λογιστίου Φθιώτιδος

Είναι γνωστή η αναγκαιότης εφαρμογής συνεχούς Π.Μ. εργασίας εις τὰ σχολεία, ἔνεκα πολλαπλῶν ὠφελειῶν, περιορισμοῦ δυσμενῶν ἐπιπτώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν τῶν δεδομένων τῆς σημερινῆς ζωῆς.

Τὸ Ν.Α.Π. ὁμῶς, διὰ τῆς προσθήκης ἐπὶ πλέον ὥρῶν ἐργασίας εἰς ἅπαντα τὰ σχολεία, ἔρχεται, τρόπον τινά, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς μελλοντικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὰ ὀλιγοθέσια σχολεία, τὰν ὁποῖα ἔχουν τὴν ἀνάγκην τῆς συνεχοῦς Π.Μ. ἐργασίας ἂν μὴ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν, τοῦλάχιστον ἐξ ἴσου.

Εἶναι δὲ κοινῶς παραδεκτὸν ὅτι, ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων δὲν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ὥρῶν διδ)λίας καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν προσφερομένων γνώσεων, ὡς εἶναι λ.χ. αἱ κατὰ τι ὑψηλόμεναι ἀπαιτήσεις εἰς τὰ Μαθηματικά, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων, ἐπίσης γνωστῶν, παραγόντων τινῶν τῶν ὁποίων ἐπιχειροῦμεν διὰ τοῦ παρόντος, ὡς πρῶτας, νὰ ἐπισημάνωμεν.

Πρωτίστως τὸ Ν.Α.Π., παρὰ τὴν σαφὴ καὶ λιτὴ διατύπωσιν τῶν ὠραίων σκοπῶν αὐτοῦ, παρὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων καὶ τὴν ὑπόδειξιν τῆς χρήσεως τούτων πρὸς ὑλοποίησιν τῶν τεθέντων σκοπῶν, ἐν τούτοις δὲν παρουσιάζει ριζικὴν διαφορὰν ἐκ τοῦ πεπαλαιωμένου, μέχρι πρό τινας ἰσχύσαντος, τοῦ ὁποῖον χρήζει ἀναθεωρήσεως καὶ προσαρμογῆς εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα, ὡς πανταχόθεν δικαίως ὑποστηρίζεται.

Εἰς τὰ 1)θέσια σχολεία, τὸ πλῆθος πολλῶν δυσκόλων μαθημάτων (Γλωσσικῶν - Πειρ)κῆς - Χημείας - Μαθηματικῶν) δ)λων τῶν τάξεων, ὁ πενιχρὸς πλοῦτος τῶν παραστάσεων τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τούτων, λόγω περιβάλλοντος καὶ συνθηκῶν διαβιώσεως, (τὰ ὁποῖα, ἐὰν δὲν ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν ἐλάχιστα συμβάλλουν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Σχολείου), τὸ δυσχερὲς τῆς Καθαρειούσης γλώσσης, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἀνωτέρω καὶ τῆς μικρᾶς ἡλικίας τῶν μαθητῶν (9 ἐτῶν περίπου εἰς Δ' τάξιν), ἄγουν εἰς ἀναποφεύκτους πλείστας θσας παρεκβάσεις πρὸς διαλεύκανσιν ἀπλουστάτων ἔστω ἐννοιῶν καὶ λέξεων, θεωρουμένων γνωστῶν, σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μαθήματα.

Τοῦτο, ὡς εἰκός, ὁδηγεῖ εἰς ἐπιμήκυνσιν τῆς διδακτέας ὥρας πέραν τοῦ διατιθεμένου χρόνου τῶν 24-26 λεπτῶν περίπου, εἰς θάρος, ὁμῶς, τῶν ἀκολουθῶν μαθημάτων. Ἐνταῦθα παραλείπονται αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπιβάλλεται διακοπὴ ἢ ἐπίσπευσις

ἢ παράβλεψις τῆς διδασκαλίας, πρὸς διευθέτησιν ἐκτάκτων ἀλλ' ἐπιτακτικῶν ζητημάτων.

Ὁ δὲ ἰσχύσας, διὰ τοῦ Ν.Α.Π., διαχωρισμός τῆς διδ)λίας τῶν μαθημάτων τῶν συνδ)μένων τάξεων, ἐντὸς τοῦ χρόνου τῶν 12-13 λεπτῶν περίπου, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ θεωρηθῇ χρόνος διδακτέας ὥρας ἐπαρκῆς δι' ἐξέτασιν τοῦ μαθήματος τῆς ἡμέρας, δι' ἐλεγχον τῶν κατ' οἶκον ἢ σιωπηρῶν ἐργασιῶν καὶ παροχὴν τοῦ νέου, ἅπαντα τῆς αὐτῆς σπουαιδότητος εἰς τὰ σχολεία ταῦτα, ὡς ἡ ἐμπειρία ἔχει ἀποδείξει.

Τοῦναντίον τὸ πλῆθος τῶν διδ)λιῶν (14-15 ἡμερησίως), ἡ κατάστρωσις ἰσαριθμῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν, αἱ διάφοροι ἐορταί, ὁμιλίας, συγκεντρώσεις, ζητήματα Δ)ντοῦ καλῆς λειτουργίας Σχολείων κλπ., ἀναποφεύκτως, ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ τῶν προλεχθέντων, ὁδηγοῦν εἰς ἐσπευσμένας ἐνεργείας ἢ προχείρους καὶ ἡμιτελεῖς ἐργασίας τῶν μαθητῶν καὶ θεβιασμένας. Ἐμφανῆ καὶ εὐνόητα εἶναι τὰ, οὕτως, προκύπτοντα ἀποτελέσματα.

Εἶναι δὲ τὸ δεύτερον τοῦτο κακόν - ὁ διαχωρισμός τῶν συνδ)μένων τάξεων εἰς τὰ Γλωσσικὰ Μαθήματα εἰς δύο διδ)κάς ὥρας τῶν 12-13 λεπτῶν - χεῖρον τοῦ πρώτου, τῆς συνδ)λίας τῶν μαθημάτων δύο τάξεων ἐντὸς 24-25 λεπτῶν. Διότι, ἡ καθ' ὁμοκέντρους κύκλους διάταξις καὶ παροχὴ τῶν γνώσεων τῶν μαθημάτων μετὰ σχετικῆς ἐλαστικότητος ὡς πρὸς τὴν μικροτέραν τάξιν, ἐξυπηρετεῖ καλλίτερον τὸ σκοπὸν αὐτῶν, ἐπιφέρουσα ὀλιγώτεραν σύγχυσιν καὶ προκαλοῦσα ὀλιγώτερον κακόν.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ διαχωρισμός ἐξακολουθῇ, εἰς ποῖαν γλώσσαν θὰ ἀναγραφοῦν τὰ θεωρητικὰ θιβλία τῶν συνδ)μένων τάξεων Γ' καὶ Δ' ἀφοῦ αὐταὶ θὰ διδάσκωνται Γραμ)κὴν διάφορον;

Ἐπιβάλλεται, συνεπῶς, ὅπως αἱ Γ' καὶ Δ' τάξεις διδάσκωνται τὴν ἰδίαν Γραμ)κὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γ' δὲν δύναται ἱκανοποιητικῶς νὰ ἐννοήσῃ καὶ ἐκμάθῃ τὴν Καθαρειούσαν, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ περισσότεροι μαθηταὶ τῆς Δ' (οἱ τῶν 5½ ἐτῶν ἄγουν περίπου τὴν ἰδίαν ἡλικίαν μετὰ τοῦς τῆς Γ', ἐν ποσοστὸν εἶναι στάσιμοι, ἐνῷ ἐν ἄλλο ἀδύνατοι ἢ μέτριοι), πολὺ ὠφελιμώτερον θὰ ἦτο νὰ διδάσκωνται κατάλληλον καὶ ἀπλὴν γλώσσαν, ὅχι μόνον διὰ τοὺς ἀναγραφέντας λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ στρατιάν ἄλλων τοὺς ὁποίους λεπτομερῶς ἐπιφανέστατοι παιδαγωγοί, πρὸ πολλοῦ, ἐξέθεσαν.

Προσέτι τὸ Ν.Α.Π. ἀπαιτεῖ, διὰ μὲν τὴν Α' καὶ Β' τάξιν τὴν ἐκμάθησιν καὶ «τε-

λείαν χρήσιν τῆς μητρικῆς γλώσσης» διὰ δὲ τὰς ἄλλας τάξεις τὴν «ὀρθὴν προφορικὴν καὶ γραπτὴν χρήσιν» τῆς γλώσσης τὴν ὁποῖαν ὁ μαθητὴς «ἀκούει νὰ ὁμιλοῦν οἱ ἄλλοι, ἢ τὴν ὁποῖαν ἀναγινώσκει».

Ὅμως ἡ μητρικὴ, ἡ ὁμιλουμένη, ἡ ἀναγινωσκόμενη γλῶσσα εἶναι κατὰ τόπους διάφορος (τοπικὴ διάλεκτος), ἐνῶ οὔτε καὶ τὰ βιβλία τοῦ μαθητοῦ δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν. Παράδειγμα τὸ Α' καὶ Β' μέρος τῶν Ἀναγνωστικῶν (Δ', Ε', ΣΤ'). Βεβαίως τὸ Ν.Α.Π. δὲν ἐννοεῖ τὴν τοπικὴν διάλεκτον. Ἐννοεῖ κοινὴν καὶ εὐγενικὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν.

Ἄλλ' ἄς λάβωμεν, ἐν προκειμένῳ, τὰς καταλήξεις τῶν ρημάτων πηγαίνω καὶ σκέπτομαι τοῦ παρατατικοῦ εἰς τὰς δύο φωνάς: Ε.Φ. (αὐτοὶ) ἐπήγαινον (ἐ)πήγαιναν — πηγαίνανε — πηγαῖναν. Μ.Φ. (αὐτοὶ) ἐσκέπτοντο — (ἐ)σκέπτονταν — (ἐ)σκεπτότανε — (ἐ)σκεπτόντουσαν. Ἐάν οἱ προτιμητέοι τύποι εἶναι: ἐπήγαιναν — ἐσκέπτοντο, εἶναι τοῦτοι οἱ μητρικοὶ ἢ οἱ τύποι τοὺς ὁποῖους ὁ μαθητὴς «ἀκούει νὰ ὁμιλοῦν οἱ ἄλλοι»; Ἐάν ὄχι, τότε, ποῖοι εἶναι; Ἐπομένως ποῖοι θὰ διδασθοῦν;

Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐάν λεχθῇ, ὅτι οἱ διδάσκαλοι δὲν ἠξεύρουν ἀκριβῶς ποῖαν γλῶσσαν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τὰς μικρὰς τάξεις καὶ ποῖαν διὰ τὰς μεγάλας.

Τὰ προβλήματα αὐτὰ θὰ ἔδει νὰ τὰ ἐχῃ λύσει ἡ Γραμματικὴ, ἡ ὁποία ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν τὰ λύει, ὥς μὴ ὑποβοηθουσα πλήρως τὸν ὑπὸ τοῦ Ν.Α.Π. τεθέντα σχετικῶς σκοπόν. Διότι:

α) Ἐμπεριέχονται ἐν αὐτῇ καὶ αἱ δύο γλῶσσαι, ἐξ ὧν ἡ μητρικὴ ἢ ὁμιλουμένη δευτερευόντως, ἑλλειπῶς, διάσπαρτος, συγκεχυμένη.

β) Ἡ κυρίως πραγματευομένη ἐν αὐτῇ Ἀπλὴ Καθαρεύουσα, δὲν παρουσιάζει τὴν ἐπιβαλλομένην σήμερον πολὺπλευρον πληρότητα σχετικὴν μετὰ τῆς μικρᾶς ἡλικίας τῶν μαθητῶν — πρὸς ὑποβοήθησιν των — τοῦ δυσχεροῦς αὐτῆς καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ μαθήματος τούτου.

Πρὸς ἄρσιν τῶν μειονεκτημάτων τούτων ἀπαιτεῖται διαχωρισμὸς τῶν δύο γλωσσῶν, γραφησομένων καταλλήλως εἰς δύο αὐτοτελὴ βιβλία Γραμματικῆς.

Γραμματικὴ Νεοελληνικῆς (Γ.Ν.) — Γραμματικὴ Ἀπλῆς Καθαρεύουσας (Γ.Α.Κ.). Τὴν Γ.Ν. θὰ διδάσκωνται αἱ τέσσερες (4) πρῶται τάξεις, τὴν δὲ Γ.Α.Κ. αἱ δύο (2) ἀνώτεραι τάξεις.

Ἀπαντὰ τὰ ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν μαθητῶν βιβλία θὰ εἶναι γεγραμμένα κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὴν Γραμματικὴν αὐτῶν. Ἀναγνωστικά π.χ. ἄνευ Α' μέρους, Β' μέρους.

Ἀνάλογοι δὲ θὰ εἶναι καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τῆς Πολιτείας ἐκ τῶν διδασκόντων οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ δύνανται τοῦ λοιποῦ νὰ χρησιμοποιοῦν προσωπικὴν ἢ ὁποῖαν «δημοτικὴν» ἢ «καθαρεύουσαν» ἢ «συνωθήμεν» ὁ καθείς ... προτιμᾷ, μὲ εὐλογον ἀπο-

τέλεσμα καὶ ὁ μαθητὴς νὰ χρησιμοποιῇ προσωπικὸν συνωθήμεν ἀνάλογον καὶ πρὸς τὸ περιβάλλον, τὴν τάξιν, τὴν εὐαρέσειάν του, ἀλλὰ ἅπαντες θὰ χρησιμοποιοῦν ἐλευθέρως ὁμοιόμορφον Νεοελληνικὴν ἢ Ἀπλὴν Καθαρεύουσαν.

Ἐφ' ὅσον οἱ μαθηταὶ τῆς Ε' καὶ ΣΤ', μὲ τὴν καθ' ὁμοκέντρους κύκλους διάταξιν, ἀνέτως διδασθοῦν καὶ τὴν Α.Κ. γλῶσσαν εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις, θὰ ἀποκτήσουν σαφὴ γνῶσιν αὐτῆς, ἐν ἀντιδιαστολῇ καὶ πρὸς τὴν προηγουμένως Νεοελληνικὴν μεμαθημένην, τὴν ὁποῖαν κατὰ θούλησιν θὰ χρησιμοποιοῦν εἰς τὸν γραπτὸν καὶ προφορικὸν λόγον, ἀποφευγόμενης κατὰ τὸ δυνατόν τῆς ἀναμείξεως τῶν δύο γλωσσῶν. Ἐπὶ παραδείγματι, λογικώτατον εἶναι νὰ γίνεται εἰς αὐτὴν ἀπόδοσις τοῦ νοήματος τῆς Ἀναγνώσεως ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ ἢ ἡ διήγησις τῆς Ἱστορίας ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος. Ὁ μαθητὴς δὲ ἅμα τῇ ἀποφοιτήσῃ του ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, λόγῳ τῆς ἐντατικῆς καὶ συνεχοῦς ἐπαφῆς του ἐπὶ διετίαν μετὰ τῆς Α.Κ., θὰ δυνηθῇ ἀσφαλῶς νὰ νοῇ αὐτὴν διὰ τὴν πρακτικὴν τῆς χρησιμότητάς εἰς τὴν ζωὴν. Εἰς δὲ τὸ Γυμνάσιον θὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ χρησιμοποιῇ αὐτὴν οἰκιοθελῶς, εἰς τὸν γραπτὸν καὶ προφορικὸν λόγον.

Οὕτως, θὰ γεφυρωθῇ κάπως τὸ — κατὰ μέγα μέρος — δεδικοιολογημένον ἐπικρατοῦν χάος (ὄχι μόνον εἰς Δημοτικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς Γυμνάσιον), ὅσον ἀφορᾷ τὴν γλωσσικὴν (γραφτὴν καὶ προφορικὴν) κατάρτησιν καὶ ἐξοικείωσιν τῶν μαθητῶν.

Περὶ Μαθηματικῶν, οὐδεὶς λόγος περὶ συνδ)λίας δύναται νὰ νοηθῇ, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς λόγος περὶ διδακτέας ὥρας διαρκείας 12-13 λεπτῶν δύναται νὰ γίνῃ, διὰ τὴν Γεωμετρίαν ἅπαξ (τῆς ἐβδομάδος), διὰ τὴν Ἀρ)κὴν δις εἰς Ε', ΣΤ' καὶ τρίς Γ', Δ'. Ἡ ἐπ' αὐτῶν παρατήρησις τοῦ Ν. Α.Π., ὅτι «τὰ ἡμίωρα τῆς διδ)λίας τῆς Ἀρ)κῆς καὶ Γεωμετρίας θὰ διατίθενται ἐξ ὀλοκλήρου διὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου...», ὥς πρότερον κατεδείχθη, εἶναι πρακτικῶς ἀνεφάρμοστος.

Ὁ χρόνος συνεπῶς διὰ τὰ 1) θέσια δὲν ἐπαρκεῖ καὶ ἀσφαλῶς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ λύσις ἢ προσθήκη ἡμερησίως καὶ ἄλλων ὥρῶν διδασκαλίας ὥστε νὰ ἐπαρκεσῇ.

Προτάσεις

- 1) Καθιέρωσις συνεχοῦς Π.Μ. ἐργασίας.
- 2) Καθιέρωσις ἐκ νέου τῶν ἐπιβεβλημένων συνδιδασκαλιῶν καὶ εἰς τὰ Γλωσσ. Μαθήματα.
- 3) Συγγραφὴ μετὰ καταλλήλου πληρότητος καὶ μεθοδικότητος δύο βιβλίων Γραμ)κῆς (Γ.Ν. — Γ.Α.Κ.) εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παρούσης.
- 4) Αὔξησις τοῦ ποσοῦ τῶν διδακτικῶν ὥρῶν διὰ τὰ μαθηματικὰ εἰς τὰς Ε', ΣΤ', Γ', Δ' τάξεις μὲ ἀντίστοιχον μείωσιν τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τῶν ὥρῶν διδ)λίας ἐβδομαδιαίως, κάτω τῶν 34½, διὰ καταλλήλων

μέτρων. "Ητοις Συνδ)λιών, συμπίεσεων, περικοπών μαθημάτων μικρότερας, διὰ τὰ 1)θέσια, σπουδαιότητας.

Επί παραδείγματι. Π ρ ο σ τ ι θ ε ν τ α ι, εἰς τὸ Π.Α.Π. τῶν 34½ ὥρῶν ἐβδομαδιαίως, τέσσαρα (4) ἡμίωρα εἰς τὰ Μαθηματικά (τρία διὰ τὴν Ε', ΣΤ' τάξιν, ἐξ ὧν τὰ δύο εἰς Ἀρ)κὴν, ἓν διὰ τὴν Γ', Δ') καὶ ἓν (1) διὰ τὸ νέον μάθημα, Ἀγωγή τοῦ Πολίτου. Ἀρα, σύνολον προστιθεμένων ἡμίων πέντε (5).

Ἐλαττοῦνται τὰ Γλωσ. Μαθ. κατὰ τρία (3) ἡμίωρα (ἢ Ἀνάγνωσις ἀνὰ ἓν ἡμίωρον) εἰς τὰς Α', Β', Γ', Δ' τάξεις, ἢ Γυμναστική καὶ Ὡδικὴ εἰς τὰς Γ', Δ', Ε', ΣΤ' τάξεις ἐκάστη κατὰ ἓν ἡμίωρον καὶ ἡ Γυμναστ. — Ὡδικὴ εἰς τὰς Α', Β' τάξεις (διὰ συμπίεσέως τῶν εἰς ἓν ἡμίωρον) κατὰ ἓν (1) ἡμίωρον. Ἀρα, σύνολον ἐλαττωμένων ἡμίων ἑξ (6).

Οὕτως, ἔχομεν, τελικῶς, ἐλάττωσιν κατὰ ἓν (1) ἡμίωρον, ἥτοι 34 ὥρας ἐβδομαδιαίως.

Ἐπειδὴ δέ, ἡ Σπουδὴ τοῦ Περιβάλλοντος, διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν Α', Β' τάξεων, ἐπιτυγχάνεται κατὰ μέγα μέρος ἀθιάστως καὶ φυσικῶς, λόγῳ συνακοῆς καὶ συμβιώσεως μετὰ τῶν ἄλλων τάξεων, τὸ ἥμισυ τοῦ διατιθεμένου δι' αὐτὸ χρόνου ἐκ τῶν τεσσάρων (4) ἡμίων, ἥτοι δύο (2) ἡμίωρα, θὰ διατίθενται διὰ συνδ)λίᾱς αὐτῶν εἰς τὰ Γλωσ. Μαθήματα (Ἐκφράσεις Ἀνακοινώσεις, Διηγήσεις — Ἀναδιηγήσεις μύθων, Λεκτικὰς Ἀσκήσ. κλπ.).

Συνεπῶς, ἐκάστη τῶν ἑξ (6) τάξεων ἔχει διὰ τὰ Γλωσ. Μαθ. ἑπτὰ (7) ἡμίωρα ἐβδομαδιαίως.

Ἀλλ', ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν διδ)κῶν ὥρῶν, ἡμερησίως καὶ ἐβδομαδιαίως, διὰ τὰ Γλωσ. Μαθ. ἅπαντες οἱ μαθηταὶ ἀσυνειδήτως ἢ συνειδητῶς (λόγῳ συνακοῆς, ὁράσεως, Γραμ)κῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος ἢ Ὀρθ)φίας κλπ.) καλλιεργοῦνται γλωσσικῶς — συμπληροῦντες κενὰ ἢ ἐπαναλαμβάνοντες γνώσεις προσφερθείσας εἰς αὐτοὺς, τρόπον τινα, καθ' ὁμοκέντρους κύκλους εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, διὰ τῶν ἄνωθεν καὶ

κάτωθεν διδ)λιῶν πρὸς ὥστε, μὲ τὴν ἐναρξίν τῆς δυσκόλου Γραμ)κῆς καὶ Ὀρθ)φίας τῆς Καθαρευούσης, τέσσαρα (4) ἔτη ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς τῶν μαθητῶν εἰς τὴν Α' τάξιν τοῦ 1)θεσίου, εἶναι πλέον κατάλληλοι δι' εἰσδοχὴν τοῦ νέου εὐκόλως. Τοῦτο δὲ ἐξουδετεροῖ ἐν μέρει τὸ μειονέκτημα τῶν ὀλιγοθεσίων σχολείων, ἐναντι τῶν πολυθεσίων, τὰ ὁποῖα εἰς τὰ σπουδαιότερα μαθήματα καὶ κυρίως τὰ Γλωσσικά, διαθέτουν πολλὰς ὥρας.

Τοιοῦτον τι δὲν δύναται νὰ συμβῇ — εἰς ἀξιόλογον ἀναλογίαν — καὶ διὰ τὰ Μαθ)κὰ, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν διανοητικὰς ἱκανότητας ἀναλόγους τῶν ἡλικιῶν καὶ τάξεων — ἐνίοτε δέ, ὡς εἰς τὴν Γεωμ)αν, καὶ ἀνωτέρας — καὶ ἐσυνειδητὸν καταβολὴν πνευματικῆς ἐργασίας καὶ ἐντατικῆν ἀσκήσιν.

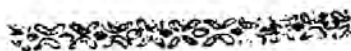
Ἡ μικρά, ὡς ἄνω, συμπίεσις τῶν Γλωσ. Μαθ., καθίσταται ἐπιβεβλημένη, ἵνα ἀποδείξωμεν ἔργοις τὴν ἴσιν διὰ τὴν ζωὴν σπουδαιότητα Ἀρ)κῆς καὶ Ἀναγ)σεως, πολλῶν δὲ μᾶλλον σήμερον...!

Ὡσαύτως, τὰ Γλωσ. Μαθ. καὶ πάλιν ὑπερτεροῦν τῶν Μαθηματικῶν εἰς διδ)κὰς ὥρας, καλλιεργούμενα ὑποχρεωτικῶς τὸσον ἐντὸς τῆς αἵθουσας τοῦ Σχολείου ὅσον καὶ διὰ θιβλίων... καὶ διὰ θίου.

Ἀρα, ἐξ ὅλων τῶν λόγων τούτων, ἀπορρέουν διασυγῇ τὰ σχετικῶς μὲ τὰ Μαθηματικά προλεχθέντα. Ὁξυδερκῆς παρατήρησις, ἐκ μέρους τοῦ διδ)ντος, διαπιστώνει ταῦτα πολὺ ἐνωρίς.

Οὕτως, διὰ τῶν ἀνωτέρων μέτρων, τὰ 1)θέσια θὰ ὀρθοποθήσουν καὶ θὰ ἀνακουφισθοῦν σχετικῶς, ἐνῶ ὡς πραγματικὴ λύσις — πρὸς ἀποτελεσματικὴν θεραπείαν ὅλων τῶν ἀνακυπτῶντων εἰς ταῦτα καινῶν καὶ ἐν μέτρῳ καὶ πρὸς τόνωσιν τῆς διαρκῶς φθινούσης ζωῆς τῆς ὑπαίθρου — θὰ παραμένῃ, πάντοτε ἡ προαγωγή τῶν εἰς 2)θέσια.

Προσέτι δέ, διὰ τῶν αὐτῶν μέτρων, τὸ ὅλον κέρδος διὰ τὴν Παιδείαν — τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος — θὰ εἶναι Ἀμεσον, Γενικόν, Ἐθνικόν, Μέγα. Ἀξίζει κάθε δαπάνη καὶ κάθε θυσία!

ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΜΩΝ ΝΟΗΤΙΚΩΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΡΕΒΕΛΙΩΤΟΥ

Μεταξύ τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ὑπάρχουν καὶ μαθηταὶ (3% περίπου), οἵτινες, λόγω πνευματικῶν ἀδυναμιῶν, δὲν δύνανται νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τοῦ κατὰ τάξεις ἐφαρμοζομένου ἀναλυτικοῦ προγράμματος ὅσον πρέπει. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι, ὡς ὀλιγώτερον προικισμένοι ἀπὸ τὴν φύσιν, δέον νὰ τύχουν ἐιδικῆς παιδαγωγικῆς μεταχειρίσεως, ἵνα ἀναπτύξουν τὰς δυνάμεις των εἰς τὰ ἀνώτατα δυνατὰ ὅρια. Διὰ τῆς ἐιδικῆς ἀγωγῆς ἀναπτύσσονται ἀπὸ τὸ 1/2 ἕως τὰ 3/4 τοῦ κανονικοῦ, ὁπότε δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἡμιειδικευμένοι ἢ ἀνειδίκευτοι ἐργάται καὶ νὰ γίνουν χρήσιμοι πολῖται. Ὁ δείκτης νοημοσύνης τούτων εἶναι 50—80, ἡ δὲ νοητ. ἡλικία 4,5 — 10 ἐτῶν.

Ἡ ἐφαρμογὴ ἐνός καταλλήλου προγράμματος διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν ὡς ἄνω παιδῶν δύναται νὰ γίνῃ 1) εἰς ἐιδικὰς τάξεις, αἵτινες θὰ λειτουργοῦν ἐντός τῶν δημοσίων πολυθεσίων (ἐξαθεσίων καὶ ἄνω) δημοτικῶν σχολείων καὶ 2) εἰς ἐιδικὰ σχολεῖα.

Τασσόμεθα ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως ἐιδικῶν τάξεων ἐντός τῶν ὡς ἄνω δημοτικῶν σχολείων, διότι θὰ προσφέρεται: α) περισσότερα κοινωνικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς φυσιολογικοὺς μαθητὰς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ προσαρμογὴ ἐκτός τοῦ σχολείου εἶναι εὐκολωτέρα, β) καλλιτέρα συγκοινωνία, γ) δυνατότης ὁλοκληρώσεως τοῦ προγράμματος καὶ τῆς προσωπικότητος καὶ δ) σχετικὴ ὁμόλογος κατάταξις.

Τὸ ἐιδικὸν σχολεῖον παρουσιάζει πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Τὰ πλεονεκτήματα συνίστανται α) εἰς τὴν κοινωνικὴν ὁμοιογένειαν (δὲν ὑπάρχουν κοινωνικαὶ διακρίσεις μεταξὺ τῶν παιδῶν, ἐπειδὴ ὅλοι εἶναι νοητικῶς καθυστερημένοι καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῆς διασπορᾶς εἰς τὴν ὁμάδα, ὁπότε βελτιοῦται ἡ μάθησις τῶν διαφόρων μαθημάτων, β) εἰς τὴν διοίκησιν, γ) εἰς τὰς καταλλήλους ὑπηρεσίας (ψυχιάτρου, ψυχολόγου καὶ παιδαγωγοῦ τοῦ λόγου).

Τὰ μειονεκτήματα σημαντικώτερα ὄντα συνίστανται α) εἰς τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας, β) εἰς τὸ κακὸν ὄνομα εἰς τὴν γειτονίαν ἢ εἰς τὴν κοινότητα καὶ γ) εἰς τὴν μείωσιν τῶν συναισθηματικῶν προβλημάτων ἐκτός τοῦ σχολείου, ὅτινα καθιστοῦν δύσκολον τὴν προσαρμογὴν τῶν παιδῶν τούτων εἰς τὴν κοινότητα καὶ τὴν κοινωνίαν γενικώτερον.

Αἱ ἐιδικαὶ τάξεις δέον νὰ ἰδρυθοῦν εἰς περιοχὰς ὅπου λειτουργοῦν δημοτικὰ σχολεῖα καὶ φοιτοῦν ἄνω τῶν 400 μαθηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων θὰ ὑπάρχουν 12 περίπου νοητι-

κῶς καθυστερημένοι. Ὁ ὁρίθμος ἐκάστης ἐιδικῆς τάξεως δέον νὰ ἀνέρχεται κατ' ἀνώτατον ὅριον εἰς τοὺς 15.

Βάσει τῶν εἰς τὰς προηγμένας χώρας γενομένων ἐρευνῶν, ὅπου τὸ ποσοστὸν τῆς νοητικῆς καθυστέρησεως ἐπὶ παιδῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀνέρχεται εἰς 3% καὶ ἐπὶ τοῦ γενικοῦ πληθυσμοῦ 3ο)οο δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς καθυστερημένους κατὰ ἀστικά κέντρα, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ ἰδρυσις ἐιδικῶν τάξεων.

Ἐρευνᾶ εἰς Η.Π.Α. μαρτυροῦν ὅτι ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 100 ἀτόμων ὑπάρχουν 10—12 μαθηταὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Τὸ αὐτὸ περίπου ποσοστὸν ἀναλογεῖ καὶ παρ' ἡμῖν βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ γενικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας τοῦ ἔτους 1961, ὅστις ἀνῆρχετο εἰς 8.388.555 ἄτομα (ΦΕΚ 16)19-1-1962 τ. Β') καὶ τοῦ μαθητικοῦ πληθυσμοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἔτους 1961, ὅστις ἀνῆρχετο εἰς 895.887 μαθητὰς. (Στατιστικὴ Στοιχ. Ἑκπ)σεως 1960-1961). Κατὰ ταῦτα ἐὰν μία πόλις π.χ. ἔχει 8.000 κατοίκους, δέον νὰ ἔχῃ 800 μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Μεταξὺ αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι 24 περίπου καθυστερημένοι, ἥτοι ποσοστὸν 3% ὡς εἵπομεν, δι' οὗς ἀπαιτεῖται ἡ ἰδρυσις δύο ἐιδικῶν τάξεων.

Κατωτέρω παραθέτομεν πίνακας ἐμφαίνοντας πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς χώρας ἄνω τῶν 4.000 κατοίκων περίπου, βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἔτους 1961, κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα. Παραπλεύρως τοῦ πληθυσμοῦ ἐμφαίνονται οἱ καθυστερημένοι, ὑπολογισθέντες ὡς ἄνωτέρω καὶ αἱ ἀπαιτούμεναι ἐιδικαὶ τάξεις, 800 περίπου τὸν ἀριθμὸν.

Β' ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἐκ τῆς ἱκανῆς διοικήσεως τῆς ἐιδικῆς ἀγωγῆς θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ὅλου προγράμματος. Πρὸς τούτοις ἐπιβάλλεται ὅπως εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστου Νομοῦ τῆς χώρας συσταθῇ 1) Διευθύνσεις — Ἐπιθεώρησις Εἰδικῆς Ἀγωγῆς, ἥτις θὰ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν κατεύθυνσιν τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς. Ὁ Δ)ντής — Ἐπιθεωρητὴς τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς θὰ διενεργῇ ἐπιθεωρήσεις εἰς τὰς ἐιδικὰς τάξεις καὶ θὰ συντάσσῃ τὰς σχετικὰς ἐκθέσεις. καὶ 2) Σχολικὴ Ψυχολογικὴ Ὑπηρεσία πρὸς διάγνωσιν τῶν προβληματικῶν παιδιῶν. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη θὰ ὑποβάλλῃ ἐκθεσιν ὁμοῦ μετὰ τῶν σχολιατρικῶν, ψυχιατρικῶν κλπ. ἐξετάσεων δι' ἐκάστην προβληματικὴν περίπτωσιν εἰς τὸν Διευθυντὴν — Ἐπιθεωρητὴν τῆς Εἰδι-

κῆς Ἀγωγῆς, ὅστις, ἐάν κρίνῃ ταύτην ἡτιο-
λογημένην, θὰ συγκαλῇ εἰς σύσκεψιν, εἰς ἣν
θὰ μετέλῃ καὶ ὁ ἴδιος, τοὺς 1) Δ)ντὴν τοῦ
σχολείου καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς τάξεως εἰς
τὴν ὁποίαν φοιτᾷ ὁ μαθητής, 2) Σχολικὸν
Ψυχολόγον, 3) τὸν διδάσκαλον τῆς εἰδικῆς
τάξεως εἰς ἣν πρόκειται νὰ τοποθετηθῇ ὁ
μαθητής καὶ 4) τὴν Κοινωνικὴν Λειτουργόν,
ἐάν ὑπάρχῃ, προκειμένου νὰ ληφθῇ ἀπόφα-
σις περὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς
εἰδικὴν τάξιν, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς Η.Π.Α.

Εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστης Γενικῆς Διοικήσε-
ως τῆς χώρας νὰ δημιουργηθῇ ἔδρα Γενικοῦ
Ἐπιθεωρητοῦ Εἰδικῆς Ἀγωγῆς διὰ τὴν γενι-
κὴν καθοδήγησιν καὶ ἐποπτείαν τῆς Εἰδικῆς
Ἀγωγῆς τῆς περιφέρειας του. Τόσον οἱ Γε-
νικοὶ Ἐπιθεωρηταί, ὅσον καὶ οἱ Δ)νται —
Ἐπιθεωρηταί τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς δεόν νὰ
ἔχουν τοῦλάχιστον διετείς πρὸς τοῦτο εἰδι-
κὰς σπουδὰς εἰς Πανεπιστήμια τοῦ ἐξωτερι-
κοῦ καὶ νὰ κέκτῃνται πτυχίον Παιδαγωγικῶν
Ἐπιστημῶν. Γενικὸς Ἐπιθεωρητής νὰ διορί-
ζεται ὁ καθ' ἱεραρχίαν ἀνώτερος.

Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἐπ'ἀνδρῶσις τῶν
Δ)νσεων — Ἐπιθ)σεων καθίσταται δύσκα-
λος ἐλλεῖπει εἰδικῶν παιδαγωγῶν τοῦ ἐξωτε-
ρικοῦ, τότε δεόν νὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ τὴν
ἐπαρκῆ κατάρτισιν τοιούτων παρ' ἡμῖν. Ἡ
τοιαύτη κατάρτις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν
τῷ Εἰδικῷ Τμήματι τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς πα-
ρὰ τῷ Διδασκαλεῖω Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσε-
ως διὰ διετοὺς μετεκπαιδεύσεως. Εἰς τὸ

Τμήμα τοῦτο δεόν νὰ εἰδικευθοῦν 800 περί-
που διδάσκαλοι, οἵτινες ὑπολογίζεται ὅτι θὰ
ἐπαρκέσουν διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν
τῆς ἀγωγῆς τῶν ἐκπαιδευομένων νοητικῶς
καθυστερημένων παιδῶν κατὰ τὴν πρώτην
ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου τούτου εἰς τὰς πό-
λεις καὶ κωμοπόλεις ἀνω τῶν 4.000 κατοί-
κων. Μεταξὺ τῶν ὡς ἀνω 800 διδασκάλων
δεόν νὰ κληθοῦν καὶ φοιτήσουν καὶ ἤδη με-
τεκπαιδευθέντες εἰς τὸ Διδ)λεῖον Δημ. Ἐκ-
παιδεύσεως ἢ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν
διδάσκαλοι, ἵνα ἐκ τούτων γίνῃ ἡ ἐπιλογὴ
διὰ διαγωνισμοῦ κλη. κριτηρίων πρὸς ἐπ'ἀν-
δρωσιν τῶν Δ)νσεων — Ἐπιθ)σεων τῆς Εἰ-
δικῆς Ἀγωγῆς.

Βαθμολογικῶς οἱ Δ)νται — Ἐπιθ)ταί τῆς
Εἰδικῆς Ἀγωγῆς νὰ ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς
συναδέλφους των τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύ-
σεως. Οἱ Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταί — Εἰδικοὶ
Παιδαγωγοὶ Πανεπιστημίων τοῦ ἐξωτερικοῦ
— νὰ ἀκολουθοῦν τὴν βαθμολογικὴν ἐξέλι-
ξιν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Κλάδου.

Ἡ ἐναρξίς τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμ-
ματος τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς δεόν νὰ γίνῃ ἐκ
τῶν μεγαλοπόλεων, ἵνα, συστηματικῶς κα-
θοδηγούμενον καὶ ἐποπτευόμενον τοῦτο, πα-
ρουσιάσῃ ἱκανὰ ἀποτελέσματα, ὅτινα θὰ ὁ-
ποιοτῶσουν τοὺς τυχόν ἐπικριτὰς του καὶ
θὰ πείσουν καὶ τοὺς πλέον δυστρόπους γο-
νεῖς νὰ ὁδηγοῦν τὰ προβληματικὰ τέκνα των
εἰς τὰς εἰδικὰς τάξεις πρὸς βλετίωσιν τῆς
ἀγωγῆς των.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ἐμφαίνων τοὺς ὑπολογιζομένους ἐκπαι-
δευομένους νοητικῶς καθυστερημένους μαθη-
τὰς τῶν ἀστικῶν κέντρων, πληθυσμοῦ 4.000

κατοίκων περίπου καὶ ἀνω, κατὰ γεωγραφι-
κὰ διαμερίσματα καὶ Νομοὺς, ὡς καὶ τὰς ὁ-
ναλόγους εἰδικὰς τάξεις.

Α' ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

1. Νομός Ἀττικῆς	Καθυστερ. μαθηταί	5.888	Εἰδ. τάξεις	392
2. " Βοιωτίας	"	103	"	8
3. " Φθιώτιδος	"	94	"	7
4. " Εὐβοίας	"	99	"	7
5. " Εὐρυτανίας	"	10	"	1
6. " Φωκίδος	"	18	"	1
7. " Αἰτωλοακαρνανίας	"	149	"	10
	Σύνολον	6.354	"	426

Β' ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

1. Νομός Ἀχαΐας	Καθυστερ. μαθηταί	354	Εἰδ. τάξεις	24
2. " Κορινθίας	"	112	"	8
3. " Ἠλείας	"	126	"	9
4. " Ἀργολίδος	"	102	"	7
5. " Ἀρκαδίας	"	60	"	4
6. " Λακωνίας	"	45	"	3
7. " Μεσσηνίας	"	169	"	13
	Σύνολον	978	"	68

Γ' ΘΕΣΣΑΛΙΑ

1. Νομός	Καρδίτης	"	87	Ειδ. τάξεις	6
2. "	Λαρίσης	"	254	"	19
3. "	Μαγνησίας	"	222	"	15
4. "	Τρικάλων	"	99	"	7
	Σύνολον	"	662	"	47

Δ' ΗΠΕΙΡΟΣ

1. Νομός	Άρτης	"	51	Ειδ. τάξεις	4
2. "	Θεσπρωτίας	"	0	"	0
3. "	Ίωαννίνων	"	105	"	7
4. "	Πρεβέζης	"	35	"	2
	Σύνολον	"	191	"	13

Ε' ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

1. Νομός	Θεσσαλονίκης	"	1187	Ειδ. τάξεις	80
2. "	Κιλκίς	"	33	"	2
3. "	Χαλκιδικής	"	10	"	1
4. "	Ήμαθίας	"	141	"	10
5. "	Πέλλης	"	120	"	8
6. "	Πιερίας	"	96	"	7
7. "	Φλωρίνης	"	46	"	4
8. "	Καστοριάς	"	43	"	3
9. "	Δράμας	"	137	"	11
10. "	Σερρών	"	187	"	13
11. "	Καβάλας	"	168	"	11
	Σύνολον	"	2168	"	150

ΣΤ' ΘΡΑΚΗ

1. Νομός	Έβρου	"	121	Ειδ. τάξεις	9
2. "	Ξάνθης	"	80	"	6
3. "	Ροδόπης	"	86	"	6
	Σύνολον	"	287	"	21

Ζ' ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ

1. Νομός	Δωδεκανήσου	"	139	Ειδ. τάξεις	10
2. "	Κυκλάδων	"	45	"	3
3. "	Λέσβου	"	132	"	9
4. "	Σάμου	"	38	"	2
5. "	Χίου	"	90	"	6
	Σύνολον	"	442	"	30

Η' ΝΗΣΟΙ ΙΟΝΙΟΥ

1. Νομός	Ζακύνθου	"	30	Ειδ. τάξεις	2
2. "	Κερκύρας	"	81	"	6
3. "	Κεφαλληνίας	"	34	"	3
4. "	Λευκάδος	"	20	"	2
	Σύνολον	"	165	"	13

Θ' ΚΡΗΤΗ

1. Νομός	Ήρακλείου	"	216	Ειδ. τάξεις	15
2. "	Λασηθίου	"	47	"	4
3. "	Ρεθύμνης	"	45	"	3
4. "	Χανίων	"	135	"	9
	Σύνολον	"	443	"	31
		"	11690	"	800

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ

Π Ι Ν Α Ξ

Εμφαίνων τούς εκπαιδευσίμους νοητικῶς καθυστερημένους παῖδας (καθ' ὑπολογισμὸν) τῶν ἀστικῶν κέντρων πληθυσμοῦ 4.000 κατοίκων περίπου καὶ ἄνω, βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἔτους 1961, κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα καὶ νομοὺς τῆς χώρας, ὡς καὶ τὰς ἀναγκαστικὰς εἰδικὰς τάξεις παρ' ἐκάστῳ ἀστικῷ κέντρῳ.

Σημείωσις: Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ὡς ἄνω παίδων ἐστηρίχθη εἰς ἐρεῦνας τῶν προηγμένων χωρῶν ὅπου τὸ ποσοστὸν τούτων ἀνέρχεται εἰς 3% ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ ἢ 3% ἐπὶ παίδων τῆς σχολικῆς ἡλικίας. Οἱ τελευταῖοι ὑπολογίζονται εἰς 10% - 12% ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀστικά κέντρα κατὰ Γεωγραφικὰ Διαμερίσματα καὶ Νομοὺς	Πληθυσμὸς κατὰ τὴν ἀπογραφὴν 1961	Ὑπολογιζόμενοι μαθ. δημ.σχολείων	Ὑπολογιζόμενοι ἐκπαιδευσιμοὶ καθυστερ. μαθ.	Ἀπαιτούμεναι εἰδικαὶ τάξεις
---	-----------------------------------	----------------------------------	---	-----------------------------

Α' ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

I. Ν. Ἀττικῆς				
Ἐπαρχία Αἰγίνης				
1. Αἶγινα	4.989	498	15	1
Ἐπαρχία Ἀττικῆς				
1. Τ. Δ. Πρωτευούσης	1.852.709	185.270	5555	370
2. Ἀχαρναί	11.250	1.125	34	2
3. Κερατέα	4.857	485	15	1
4. Κορωπὶ	7.862	786	24	2
5. Λαύριον	6.553	655	20	2
6. Σπάτα	5.409	540	16	1
7. Μαρκόπουλο	5.046	504	15	1
8. Παιανία	5.032	503	15	1
Ἐπαρχία Μεγαρίδος				
1. Ἀσπρόπυργος	5.971	597	18	1
2. Ἐλευσίς	15.527	1.552	46	3
3. Μάνδρα	4.466	446	13	1
4. Μέγαρα	15.450	1.545	46	3
5. Σαλαμίς	11.161	1.116	33	2
6. Ναύσταθμος	5.288	529	16	1
Σύνολον			5.881	392
II. Ν. Βοιωτίας				
Ἐπαρχία Θηβῶν				
1. Θῆβαι	15.779	1.577	48	4
Ἐπαρχία Λεβαδείας				
1. Λεβαδεία	12.609	1.260	40	3
2. Ὀρχομενός	5.345	534	15	1
Σύνολον			103	8
III. Ν. Φθιώτιδος				
Ἐπαρχία Λοκρίδος				
1. Ἀταλάντη	4.552	455	14	1
Ἐπαρχία Φθιώτιδος				
1. Λαμία	21.509	2.150	65	5
2. Στυλὶς	4.673	467	15	1
Σύνολον			94	7
IV. Ν. Εὐβοίας				
Ἐπαρχία Ἰστιαίας				
1. Ἰστιαία	3.883	388	12	1
Ἐπαρχία Χαλκίδος				
1. Χαλκίς	24.745	2.474	75	5
2. Ψαχνά	4.433	443	12	1
Σύνολον			99	7
V. Ν. Εὐρυτανίας				
1. Καρπενήσιον	3.523	352	10	1
Σύνολον			10	1

VI. Ν. Φωκίδος				
Έπαρχία Παρνασσίδος				
1. Άμφισσα	6.076	607	18	1
Σύνολο ν			18	1
VII. Ν. Αιτωλοακαρνανίας				
Έπαρχία Βάλτου				
1. Άμφιλοχία	5.408	540	18	1
Έπαρχία Μεσολογγίου				
1. Μεσολόγγι	11.266	1.126	35	2
Έπαρχία Ναυπακτίας				
1. Ναύπακτος	7.080	708	21	2
Έπαρχία Τριχωνίδος				
1. Αγρίνιον	24.763	2.476	75	5
Σύνολο ν			149	10

Β' ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

I. Ν. Άχαΐας				
Έπαρχία Αιγιαλείας				
1. Αίγιον	17.762	1.776	54	4
Έπαρχία Πατρών				
1. Πάτραι	95.364	9.536	300	20
Σύνολο ν			354	24
II. Ν. Κορινθίας				
Έπαρχία Κορινθίας				
1. Κόρινθος	15.892	1.589	50	4
2. Λουτράκι	4.987	498	15	1
3. Κιάτο	6.069	606	18	1
4. Νεμέα	4.720	472	15	1
5. Ξυλόκαστρον	4.266	426	14	1
Σύνολο ν			112	8
III. Ν. Ήλειας				
Έπαρχία Ήλειας				
1. Άμαλιάς	15.468	1.546	48	4
2. Γαστούνη	4.360	436	13	1
3. Πύργος	20.558	2.055	65	4
Σύνολο ν			126	9
IV. Ν. Άργολίδος				
Έπαρχία Άργους				
1. Άργος	17.000	1.700	60	4
Έπαρχία Έρμιονίδος				
1. Κρανίδι	4.028	402	12	1
Έπαρχία Ναυπλίας				
1. Ναύπλιον	9.000	900	30	2
Σύνολο ν			102	7
V. Ν. Άρκαδίας				
Έπαρχία Μαντινείας				
1. Τρίπολις	18.500	1.850	60	4
Σύνολο ν			60	4
VI. Ν. Λακωνίας				
Έπαρχία Γυθείου				
1. Γύθειον	4.992	499	15	1
Έπαρχία Λακεδαιμόνος				
1. Σπάρτη	10.412	1.041	30	2
Σύνολο ν			45	3

VII. Ν. Μεσσηνίας				
Έπαρχία Καλαμών				
1. Καλάμαι	38.211	3.821	120	8
Έπαρχία Μεσσήνης				
1. Μεσσήνη	8.249	824	25	2
Έπαρχία Τριφυλλίας				
1. Γαργαλιάνοι	6.837	663	21	2
2. Κυπαρισσία	4.602	460	13	1
Σύνολον			179	13

Γ' ΘΕΣΣΑΛΙΑ

I. Ν. Καρδίτης				
Έπαρχία Καρδίτης				
1. Καρδίτσα	23.708	2.370	72	5
2. Σοφάδες	4.833	483	15	1
Σύνολον			87	6
II. Ν. Λαρίσης				
Έπαρχία Ελασσώνας				
1. Δεσκάτη	4.714	471	15	1
2. Ελασσών	6.501	650	20	2
Έπαρχία Λαρίσης				
1. Λάρισσα	55.391	5.539	166	11
Έπαρχία Τυρνάβου				
1. Τύρναβος	10.805	1.080	33	3
Έπαρχία Φαρσάλων				
1. Φάρσαλα	6.356	635	20	2
Σύνολον			254	19
III. Ν. Μαγνησίας				
Έπαρχία Αλμυρού				
1. Αλμυρός	6.010	601	18	1
Έπαρχία Βόλου				
1. Βόλος	49.222	4.922	150	10
2. Νέα Ίωνία	18.203	1.820	54	4
Σύνολον			222	15
IV. Ν. Τρικάλων				
Έπαρχία Καλαμπόκας				
1. Καλαμπόκα	4.640	464	15	1
Έπαρχία Τρικάλων				
1. Τρίκαλα	27.876	2.787	84	6
Σύνολον			99	7

Δ' ΗΠΕΙΡΟΣ

I. Ν. Άρτης				
Έπαρχία Άρτης				
1. Άρτα	16.899	1.689	51	4
Σύνολον			51	4
II. Ν. Θεσπρωτίας				
III. Ν. Ίωαννίνων				
Έπαρχία Δωδώνης				
1. Ίωάννινα	34.997	3.499	105	7
Σύνολον			105	7
IV. Ν. Πρεβέζης				
Έπαρχία Νικοπόλεως				
1. Πρέβεζα	11.172	1.117	35	2
Σύνολον			35	2

Ε' ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

I. Ν. Θεσσαλονίκης				
Έπαρχία Θεσσαλονίκης				
1. Περιφ. Θεσσαλονίκης		33.246	997	66
2. Έλευθεραί	4.430	443	13	1
3. Έπανωμή	4.639	463	15	1
4. Μενεμένη	4.955	495	15	1
5. Πολίχνη	5.752	575	18	1
6. Πυλαία	5.114	511	15	1
7. Πύργος	5.094	509	15	1
8. Σίνδος	4.132	413	15	1
9. Σταυρούπολις	11.695	1.169	36	3
10. Τριανδρία	4.446	444	15	1
Έπαρχία Λαγκαδάς				
1. Λαγκαδάς	6.739	673	21	2
2. Σωχός	3.947	394	12	1
Σ ύ ν ο λ ο ν			1.187	80
II. Ν. Κιλκίς				
Έπαρχία Κιλκίς				
1. Κιλκίς	10.963	1.096	33	2
Σ ύ ν ο λ ο ν			33	2
III. Ν. Χαλκιδικής				
1. Παλύγουρος	3.541	354	10	1
Σ ύ ν ο λ ο ν			10	1
IV. Ν. Ήμαθίας				
Έπαρχία Ήμαθίας				
1. Άλεξάνδρεια (Γιδάς)	6.168	616	18	1
2. Βέρροια	25.765	2.576	78	6
Έπαρχία Ναούσης				
1. Νάουσα	15.492	1.549	45	3
Σ ύ ν ο λ ο ν			141	10
V. Ν. Πέλλης				
Έπαρχία Γιαννιτσών				
1. Γιαννιτσά	19.693	1.969	60	4
2. Κρύα Βρύση	5.225	522	15	1
Έπαρχία Έδεσσας				
1. Έδεσσα	15.534	1.553	45	3
Σ ύ ν ο λ ο ν			120	8
VI. Ν. Πιερίας				
Έπαρχία Πιερίας				
1. Αιγίνιον	4.271	427	12	1
2. Κατερίνη	28.046	2.804	84	6
Σ ύ ν ο λ ο ν			96	7
VII. Ν. Φλωρίνης				
Έπαρχία Φλωρίνης				
1. Άμύνταιον	3.661	366	10	1
2. Φλώρινα	12.004	1.200	36	3
Σ ύ ν ο λ ο ν			46	4
VIII. Ν. Καστοριός				
Έπαρχία Καστοριός				
1. Άργος Όρεστικών	4.319	431	13	1
2. Καστοριά	10.162	1.016	30	2
Σ ύ ν ο λ ο ν			43	3
IX. Ν. Δράμας				
Έπαρχία Δράμας				
1. Δοξάτον	4.402	440	13	1
2. Δράμα	32.195	3.219	96	7
3. Προσωτιάνη		532	16	1
4. Κύργια		400	12	1
Σ ύ ν ο λ ο ν			137	10

X. Ν. Σερρών				
Έπαρχία Βιλαστίας				
1. Νιγρίτα	9.970	997	30	2
Έπαρχία Σερρών				
1. Ήράκλεια	3.965	396	12	1
2. Σέρραι	40.063	4.006	120	8
Έπαρχία Σιντικής				
1. Σιδηρόκαστρον	8.177	817	25	2
Σύνολον			187	13
XI. Ν. Καβάλας				
1. Καβάλα	44.517	4.451	134	9
Έπαρχία Νέστου				
1. Χρυσούπολις	5.779	577	18	1
Έπαρχία Παγγαίου				
1. Έλευθερούπολις	5.448	544	16	1
Σύνολον			168	11

ΣΤ' ΘΡΑΚΗ

I. Ν. Έβρου				
Έπαρχία Αλεξανδρουπόλεως				
1. Αλεξανδρούπολις	18.712	1.871	54	4
2. Φέραι	4.600	460	16	1
Έπαρχία Ορεστιάδος				
1. Ορεστιάς	10.281	1.028	30	2
Έπαρχία Σουφλίου				
1. Σουφλίου	6.693	669	21	2
Σύνολον			121	9
II. Ν. Ξάνθης				
Έπαρχία Ξάνθης				
1. Ξάνθη	26.377	2.637	80	6
Σύνολον			80	6
III. Ν. Ροδόης				
Έπαρχία Κομοτινής				
1. Κομοτινή	28.355	2.835	86	6
Σύνολον			86	6

Ζ' ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ

I. Ν. Δωδεκανήσου				
Έπαρχία Καλύμνου				
1. Κάλυμνος	10.211	1.021	30	2
Έπαρχία Κω				
1. Κω	8.138	813	25	2
Έπαρχία Ρόδου				
1. Ρόδος	27.393	2.739	84	6
Σύνολον			139	10
II. Ν. Κυκλάδων				
Έπαρχία Σύρου				
1. Ερμούπολις	14.402	1.440	45	3
Σύνολον			45	3
III. Ν. Λέσβου				
Έπαρχία Μυθύμνης				
1. Αγία Παρασκευή	3.753	375	12	1
Έπαρχία Μυτιλήνης				
1. Αγιάος	4.933	493	15	1
2. Μυτιλήνη	25.758	2.575	75	5
3. Πολίχνητος	5.131	513	15	1
Έπαρχία Πλωμαρίου				
1. Πλωμάριον	5.172	517	15	1
Σύνολον			132	9

ΙΧ. Ν. Σάμου				
Έπαρχία Σάμου				
1. Νέον Καρλόβασι	5.308	530	18	1
2. Σάμος	5.489	548	18	1
Σύνολον			36	1
Υ. Ν. Χίου				
Έπαρχία Χίου				
1. Βροντάδος	4.685	468	15	1
2. Χίος	24.053	2.405	75	5
Σύνολον			90	6

Η. ΝΗΣΟΙ ΙΟΝΙΟΥ

Ι. Ν. Ζακύνθου				
1. Ζάκυνθος	9.506	950	30	2
Σύνολον			30	2
ΙΙ. Ν. Κερκύρας				
Έπαρχία Κερκύρας				
1. Κέρκυρα	26.991	2.699	81	6
Σύνολον			81	6
ΙΙΙ. Ν. Κεφαλληνίας				
Έπαρχία Κρανταίας				
1. Άργοστόλιον	7.322	732	22	2
Έπαρχία Πάλης				
1. Ληξούριον	3.877	397	12	1
Σύνολον			34	3
ΙΥ. Ν. Λευκάδος				
Έπαρχία Λευκάδος				
1. Λευκάς	6.552	655	20	2
Σύνολον			34	3

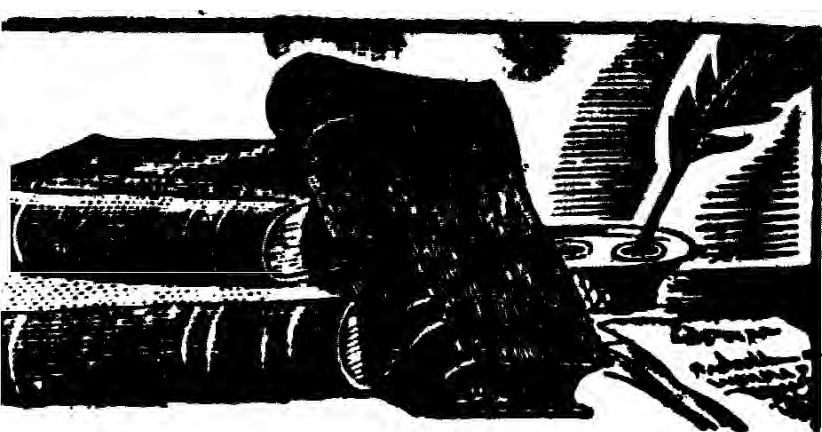
Θ'. ΚΡΗΤΗ

Ι. Ν. Ήρακλείου				
Έπαρχία Τεμένους				
1. Άρχάναι	3.907	390	10	1
2. Ήρακλείον	63.458	6.345	190	13
3. Ν. Άλικαρνασός	5.132	513	16	1
Σύνολον			216	15
ΙΙ. Ν. Λασηθίου				
Έπαρχία Ίεραπέτρας				
1. Ίεραπέτρα	6.488	648	20	2
Έπαρχία Μεραιμδέλλου				
1. Άγιος Νικόλαος	3.907	390	12	1
Έπαρχία Σητείας				
1. Σητεία	5.327	532	15	1
Σύνολον			47	4
ΙΙΙ. Ν. Ρεθύμνης				
Έπαρχία Ρεθύμνης				
1. Ρεθύμνον	14.999	1.499	45	3
Σύνολον			45	3
ΙΧ. Ν. Χανίων				
Έπαρχία Κυδωνίας				
1. Χανιά	38.467	3.846	120	8
2. Σούδα	5.530	553	15	1
Σύνολον			135	9

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ

11.690 800

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΕΒΕΛΙΩΤΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΤΑΜΑΤΟΓΛΟΥ

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Περιφέρεια Πειραιῶς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἀκαμάτου Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων κ. Νικολάου Μανεσιώτου καὶ μετὰ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν τῆς Περιφέρειας ἐκυκλοφόρησε προσφάτως μίαν ἀξιόλογον πράγματι ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἱστορία τῶν Σχολείων τῆς Περιφέρειας καὶ τῆς Περιοχῆς αὐτῶν». Ὡς καὶ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου δηλοῖ πρόκειται διὰ μίαν — μοναδικὴν ἰσως εἰς τὸ εἶδος τῆς — προσπάθειαν καταγραφῆς τῆς Ἱστορίας τῶν Σχολείων τῶν Δήμων Νικαίας, Κορυθαλλοῦ, Περάματος καὶ τινων τοῦ Πειραιῶς, τὰ ὅποια περιλαμβάνει ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἡ Γ' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφέρειας.

Εἰδικώτερον ἐν τῷ βιβλίῳ: 1) Καταχωρίζονται μετὰ ἐπιστημονικὴν τάξιν ἀπηρεθισμένα στοιχεῖα περὶ τῆς ἰδρύσεως, προαγωγῆς, λειτουργίας καὶ σημερινῆς καταστάσεως τῶν Σχολείων, τῶν ὑπηρετησάντων καὶ ὑπηρετούντων νῦν εἰς αὐτὰ διδασκάλων. 2) Παρατίθενται μετὰ γλαφυρὸν ὄφρος εἰσαγωγικά κατατοπιστικά σημειώματα δι' ἕκαστον Δῆμιον τῆς Περιφέρειας μετὰ πληθώραν πληροφοριῶν οἰκονομικοῦ, λαογραφικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἐν γένει ἐνδιαφέροντος. 3) Τέλος, ἐμπρεφόνται ἐν κατακλείδι ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ποικίλων δραστηριοτήτων αὐτοῦ, ὡς καὶ σύντομα βιογραφικά σημειώματα τῶν Ἐπιθεωρητῶν Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, οἱ ὅποιοι διηκόνησαν ἐν τῇ Περιφερείᾳ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της μέχρι σήμερον.

Γενικῶς ἡ «Ἱστορία τῶν Σχολείων τῆς Γ' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφέρειας καὶ τῆς Περιοχῆς αὐτῶν» ἀποτελεῖ σοβαρὰν καὶ ἐπιμελημένην ἐργασίαν, ἡ ὁποία δίδει ὠλοκληρωμένην εἰκόνα τῆς νευραλγικῆς αὐτῆς περιοχῆς τῆς Πατρίδος μας. Ὡς τοιαύτη εἶναι εὐλογοφανῆς ἡ συμβολὴ αὐτῆς διὰ τοὺς ἐκάστοτε Ἐπιθεωρητὰς καὶ Διδασκάλους, ἀφοῦ θὰ διαφωτίξῃ αὐτοὺς περὶ τὰς συνθήκας τοῦ

τόπου καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν προκατόχων των ἀπ' ἐνός καὶ «θὰ παρέχῃ εἰς τὸ διηνεκὲς τοῦ χρόνου πλούσιωτάτην Πατριδογνωστικὴν ὕλην εἰς τὸν Διδάσκαλον διὰ τὴν μετ' ἐποπτείας διεξαγωγὴν τῆς καθ' ἡμέραν Διδασκαλίας» ἀπ' ἑτέρου, ὡς χαρακτηριστικῶς ἐν τῷ προλόγῳ ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς παρατηρεῖ. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς γονεῖς καὶ μαθητὰς ἀποτελεῖ εὐχάριστον ἀνάγνωσμα, μάλιστα εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν Ἀγωγὴν μεγάλως ἀναγνωρίζεται ἡ σημασία τῆς Σπουδῆς τοῦ Περιβάλλοντος τοῦ μαθητοῦ καὶ ἡ ἀνάγκη δημιουργίας ἐφέσεως εἰς αὐτὸν πρὸς μελέτην καὶ περαιτέρω ἐρεῖναν.

Ἐπὶ πλέον ἡ προσπάθεια συλλογῆς, ταξινομήσεως καὶ καταγραφῆς τοῦ ἱστορικοῦ ὕλικου τῆς Περιφέρειας εἰς μίαν καλαίσθητον καὶ περικυλισμένην ἔκδοσιν, ἀποτελοῦσαν ἀνιδιοτελεῖ ἐντελὴς πνευματικὴν προσφορὰν τῶν Διδασκάλων τῆς Περιοχῆς ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην καθοδήγησιν τοῦ πάντοτε διακρινομένου διὰ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ πρωτοτυπίαν Προϊσταμένου των κ. Μανεσιώτου, ἀποδεικνύει περικράνως, ὅτι οἱ Διδάσκαλοι τῆς Πατρίδος μας, πέραν τῶν κυρίων καθηκόντων των ἐν τῷ Σχολείῳ, διακατέχονται ἀπὸ πνευματικῆς ἀνησυχίας ἀνωτέρας καὶ ἀσχολοῦνται μετὰ ἐπιστημονικῆς μελέτης, διὰ τῶν ὁποίων ἀνάγονται εἰς κατὰ πάντα ἀξιόους ἐπιστήμονας καὶ συγγραφεῖς. Ἀλλὰ τὸ συγκινητικώτερον ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς διαθέσεως τοῦ χρηματικοῦ προϊόντος, τὸ ὁποῖον θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου. Γράφεται σχετικῶς ἐν τῷ προλόγῳ: «Τὸ παρὸν βιβλίον — καρπὸς συλλογικῆς προσπάθειας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν τῆς Περιφέρειας = τίθεται εἰς κυκλοφορίαν, ἐν τῇ ἐλπίδι, ὅτι, διὰ τοῦ ἀντιτίμου τῆς διαθέσεως αὐτοῦ θὰ καταστήσῃ μίαν αἰσθητὴ ἢ συμβολὴν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν τῆς Περιφέρειας εἰς τὴν ἀγορὰν ναυτικῆς τινος μονάδος, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ.

747)5)15.1.1970 αποφάσει τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος. Ἦδη συνεκεντρώθησαν περίπου 180.000 δραχ. Τί περισσότερον νὰ προσθέσῃ κανεῖς διὰ τὴν ἀξίειναιον αὐτὴν καὶ εὐγενῆ ἐκδήλωσιν τῆς Διδασκαλικῆς Ψυχῆς, ἡ ὁποία πάντοτε προσφέρει τὸ πᾶν διὰ τὴν προκοπὴν τοῦ ἔθνους μας! Ἀρκούμεθα εἰς τὰ εὐχαιρινῆ συγχαρητήρια δι' ὅσους ἐμόχθησαν

διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας τῶν Σχολείων τῆς Γ' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας καὶ εἰς τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ ὥραία των προσπάθεια εὖρη μιμητὰς καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Πατρίδος μας πρὸς ὄφελος αὐτῆς γενικώτερον.

Ἰωάννης Α. Σταμάτογλου

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΥ ΤΣΕΡΠΕΛΗ

Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (Λαμία 1970)

Ἡ λήξις τῶν μαθημάτων φέρει πάντοτε εἰς τὸ προσκήνιον τὸ πρόβλημα τῆς καταλλήλου προετοιμασίας τῶν ἀποφοιτησάντων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου μαθητῶν διὰ τὰς εἰσγωγικὰς ἐξετάσεις εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Αἱ πολλοὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν τελοῦμεθα κατ' ἔτος προσκἀθειαι περιλαμβά-
νουν, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὴν ἔκδοσιν βοηθημάτων καταλλήλων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀντικειμένου σκοποῦ, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Εἰς τὸ κλῆθος τῶν ὑπαρχόντων σχετικῶν βοηθημάτων προσετέθη πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ ἡ ἐργασία τοῦ συναδέλφου κ. Ἐλπιδοφόρου Τσερπέλη «Ἡ ἐπιτυχία εἰς τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις τοῦ Γυμνασίου». — Διεξεληθόντες μετὰ προσυχῆς τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν, εὐρομεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸ κατὰ ἄλλον, πρὸς ἀναζητεῖ κάθε διδάσκαλος ἢ γονεὺς, μὴ ἀρκοῦμενος εἰς ὅ,τι τυχαίως ἐφθασεν εἰς χεῖρας του, ἀλλ' ἀναζητῶν τὸ ἐκτενέως κατάλληλον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του μέσον.

Πρωτότυπον, μελετημένον, ποικίλον, ὁριον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὸ πόνημα τοῦ συναδέλφου, καρκὸς μακρᾶς καὶ εὐδοκίμου διδακτικῆς πείρας, κρίνεται ὡς μόνον ἱκανὸν διὰ τὴν κατάλληλον προετοιμασίαν τοῦ ὑποψηφίου τοῦ Γυμνασίου καὶ συνεπῶς ἄξιον νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν τίτλον του, ἀλλ' ἐπικλέον ὡς ὠφελιμώτατον βοηθητικὸν βιβλίον τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ καὶ τῶν κα-

τωτέρων τοῦ Γυμνασίου.

Εἰς τὰς 184 σελίδας του, κατανεμημένα εἰς 4 μέρη, περιέχονται:

α. Πολλοὶ ἀσκήσεις Ἀριθμητικῆς καὶ 400 προβλήματα μετὰ τῆς λύσεως τῶν δυσκολωτέ-
ρων ἐξ αὐτῶν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ δύνανται τὸ μὲν νὰ ἐλέγξουν τὴν πορείαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειάς των, τὸ δὲ νὰ βοηθηθῶν εἰς τὴν λύσιν παρομοίων προβλημάτων.

β. Ἀπλοὶ καὶ εὐχρηστοὶ γραμματικοὶ κανόνες, μετὰ κατανοητῶν παραδειγμάτων καὶ πρωτοτύπων ἀσκήσεων.

γ. Κείμενα ἀδιδάκτου ὁρθογραφίας μετὰ γραμματικῶν ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεων.

δ. 60 Ἐκθέσεις ἰδεῶν ἀνεπτυγμέναι κυρίως ὑπὸ μαθητῶν τοῦ συναδέλφου.

Ἡ ὑποδοχὴ τῆς ὁποίας ἔτυχεν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τσερπέλη μετὰ τῶν διδασκάλων τῆς Φθιώτιδος καὶ πλείστων γονέων, ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἀψευδὲς τεκμήριον τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἐργασίας του. Ταχύτατα καὶ χωρὶς οὐδεμίαν διαφῆμισιν, ἡ α' ἔκδοσις σχεδὸν ἐξηντλήθη. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν καλύτεραν ἐμβρόδευσιν

Συγχαίροντες καὶ ἡμεῖς τοῦτον ἀπὸ τῶν τῆς προσπάθειας τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου. σπηλῶν τοῦ «Ἐπιστημονικοῦ Βήματος» εὐχόμεθα συνέχισιν τῆς σοβαρᾶς καὶ ἐπιμελημένης ἐργασίας του, ἥτις, εἶναι βέβαιον, θὰ εὖρη τὴν αὐτὴν ἀνταπόκρισιν καὶ εἰς τοὺς πέραν τῆς Φθιώτιδος διδασκάλους, γονεῖς καὶ μαθητάς.

Α. Ι. Μ.